

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Bakalářská práce

Časté chyby českých mluvčích v pozici slovního přízvuku

Vypracoval: Stixová Tereza

Vedoucí práce: PhDr. Vladislav Smolka, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Časté chyby českých mluvčích v pozici slovního přízvuku“ vypracovala sama s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své práce panu Vladislavu Smolkovi za vedení práce, poskytnuté rady a užitečné komentáře, dotazovaným za poskytnuté informace a jejich čas a své rodině za podporu během celého studia.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá slovním přízvukem a problémy spojenými s jeho užíváním v anglickém jazyce pro české mluvčí. V teoretické části jsou uvedeny základní charakteristiky slovního přízvuku, jeho náležitosti a rozdělení. Práce také obsahuje základní pravidla umístění přízvuku a rozdíly mezi anglickým a českým přízvukovým modelem. Právě uvedené rozdíly nám pomohou snáze určit důvody, proč Češi v mluveném anglickém jazyce v oblasti přízvuku chybují. Jako zjišťovací metoda pro výzkum byl autorkou vybrán rozhovor s deseti respondenty. Dotazovaní byli vybráni nezávisle na věku, vzdělání a stupni pokročilosti v anglickém jazyce. Cílem bylo zjistit, zda i lidé, pro které není cizí jazyk studijním oborem či zdrojem obživy, jsou obeznámeni s existencí a užíváním přízvuku. Celý rozhovor byl nahráván. Otázky směřovaly ke způsobu objasnění problematiky přízvuku učiteli cizího jazyka. Důkladné analýze byla podrobena druhá část rozhovoru, kdy byli respondenti požádáni o přečtení daných slov a o grafické znázornění přízvuku. Cílem práce je poukázat na odlišnosti českého a anglického přízvuku, analyzovat problematická slova a poukázat na velice zásadní a důležitou problematiku anglického přízvuku pro nerodilé mluvčí.

My Bachelor thesis deals with word stress and problems connected with word stress usage of English language by Czech speakers. In theoretical part there are listed principal word stress characteristics, its requisites and division. In the thesis there are also mentioned basic rules of word stress placement and differences between Czech and English word stress patterns. These differences help us to identify causes of why Czechs make mistakes in word stress in spoken English. The author chose interview with ten interviewees as a research method. Interviewees were chosen independently from the age, education and their level of English knowledge. The goal was to find out whether people who have not studied English at university as their major, are familiar with the existence and usage of word stress. The interviews were recorded. The questions were aimed at the way the word stress was explained by teachers of foreign language. In the second part of the interview an interviewee was ask to read selected words and to graphically mark word stress in these words. The thesis goal is to point out differences between Czech and English word stress, analyze dubious words and to point out how important and essential word stress in English is for non-native speakers.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Slovní přízvuk.....	7
2.1 Druhy přízvuku.....	7
2.2 Vývoj angličtiny a její slovní zásoby.....	9
2.3 Anglický slovní přízvuk.....	11
2.4 Anglický slovní přízvuk z hlediska různých autorů.....	13
3. Pravidla o umístění anglického přízvuku.....	13
4. Rozdíly mezi anglickým a českým přízvukem.....	20
5. Faktory ovlivňující výuku cizího jazyka.....	23
6. Praktická část.....	24
6.1 Úvod do praktické části.....	24
6.2 Metodologie výzkumu.....	24
6.3 Charakteristika respondentů.....	25
6.4 Rozbor rozhovorů.....	27
6.5 Analýza přízvuku ve slovech.....	30
6. Anglický slovní přízvuk při výuce.....	46
7. Závěr.....	48
8. Summary.....	50
9. Použitá literatura.....	52

1. Úvod

Když jsem začala studovat anglický jazyk na vysoké škole, zjistila jsem, že doposud jsem jazyk znala pouze po stránce gramatické a zčásti si osvojila slovní zásobu. Až při výuce předmětů jako lexikologie, morfologie nebo fonetika jsem si uvědomila, že jazyk je velice složitou studijní disciplínou a všechny jeho části či obory jsou stejně důležité. Problémů ve výslovnosti, které mohou české mluvčí potkat, je mnoho. Tato práce se soustřeďuje převážně na chybování v pozici anglického slovního přízvuku. V případě problematiky přízvuku mohu sama z vlastních zkušeností usoudit, že je to oblast dosti podceňovaná a opomíjená, a to jak ze strany žáků, tak ze strany vyučujících. Anglicky se učím již 14 let. S používáním přízvuku v angličtině jsem se ve větší míře setkala až na vysoké škole při hodinách fonetiky. Na základě těchto zkušeností jsem si vybrala téma své bakalářské práce. Velice mne zajímalo, jaká je znalost tohoto tématu u lidí, kteří využívají angličtinu rekreačně, a ne ke své obživě, tudíž nemusí být seznámeni se všemi oblastmi jazyka jako lidé specializující se na studium angličtiny. Přízvukování je mnohdy do jisté míry ignorováno, protože se čeští mluvčí domnívají, že anglický slovní přízvuk nemá zásadní vliv na mluvený projev. Usuzují tak na základě funkce přízvuku v českém jazyce.

Mým úkolem je zjistit, zda anglický slovní přízvuk činí českým mluvčím potíže a jestli jsou hypotézy, které objasňují původ této problematiky, pravdivé. Mohou se však projevit další komplikace, které s přízvukováním úzce souvisí, například redukce samohlásek, pro angličtinu typická a v češtině se nevyskytující.

Má bakalářská práce začíná s objasněním historického vývoje jazyka. Tato část je důležitá pro ucelenější představu o anglickém přízvuku. Tyto informace jsem čerpala z velmi užitečné publikace Ivana Kymly (1987). Teoretické poznatky týkající se přízvuku anglického i českého jsou popsány v mnoha anglických i českých publikacích, ale žádná se nezabývá rozdíly, které jsou patrné mezi oběma jazyky z pozice slovního přízvuku. Jako své zdroje jsem používala převážně publikaci Petera Roache (1991) a Aleny Skaličkové (1982).

Praktická část je vytvořena na základě rozhovoru, poskytnutého deseti lidmi. Účelně byli osloveni lidé, kteří se profesně nevěnují angličtině, ale využívají ji v zaměstnání či při studiu pro dorozumívání. Výzkum byl uskutečněn pomocí rozhovoru, který byl rozdělen na dvě části. První část obsahovala otázky týkající se pedagogického uchopení problematiky slovního

přízvuku při hodinách angličtiny absolvovaných dotazovanými. Konkrétně zda jim byla vysvětlena funkce, fungování a důležitost přízvuku v anglickém jazyce, popřípadě jakým způsobem byli obeznámeni. Druhá část obsahovala anglická slova podobná slovům českým a slova víceslabičná, ta byla respondenty přečtena a nahrána a následně bylo analyzováno umístění přízvuku, podle konkrétného nerodilého mluvčího. Poslední část obsahovala transkripci těchto slov, do jejíhož grafického znázornění měli respondenti přízvuk zapsat. Všechny informace získané pomocí již zmíněného rozhovoru jsou uvedené v praktické části.

2. Slovní přízvuk

2.1 Druhy přízvuku

Přízvuk je označován v jednotlivých jazycích podle zvukové vlastnosti, která v něm převládá. Dle tradičního názoru se předpokládalo, že v českém i anglickém mluveném jazyce je přízvuk udáván silovým odlišením jedné slabiky slova od ostatních. V současné době je však prokázáno, že přízvuk je daleko komplikovanější, stejně jako ostatní řečové jevy. Netýká se pouze jednoho zvukového atributu, jde totiž o komplex jevů, které se prolínají v určitých vztazích (Skaličková, 1982: 254). Svou roli zde má nejen síla, výška, ale i trvání či samohlásková kvalita, která je typická pro angličtinu. Pod vlivem hodnocení přízvučnosti nebo nepřívzučnosti se nachází i okolí dané slabiky, protože až kontrast výše zmíněných atributů v různých slabikách můžeme hodnotit jako přízvučnost nebo její opak.

Podle různých hledisek můžeme přízvuk rozdělit do několika kategorií.

V angličtině se na úrovni slov z hlediska intenzity vyskytuje tzv. primární přízvuk – hlavní, který určujeme na základě prominence tónové výšky, je nejsilnějším typem přízvuku. Dále přízvuk sekundární – vedlejší, který je slabší oproti hlavnímu, ale silnější než přízvuk terciární a nepřívzučná slabika. Přízvuk vedlejší je založen na stejných vlastnostech jako hlavní, je pouze slabší, což ale někdy není příliš patrné, jde o to, že nemá oproti primárnímu tzv. „pitch prominence“, tedy nedochází na něm k intonačnímu pohybu, tzv. změně tónové výšky. Uplatňuje se převážně ve slovech přejatých, která jsou většinou dlouhá, a proto obsahují vedle přízvuku hlavního také přízvuk vedlejší. Pro označení přízvuku se v transkripci užívá malá svíslá čárka těsně před slabikou, ke které důraz náleží. Primární přízvuk od sekundárního

rozlišujeme v přepisu polohou nahoře (hlavní) a dole (vedlejší). Jako příklad využití primárního a sekundárního přízvuku lze uvést převážně slova víceslabičná např.: possibility [ˌpɒsəˈbɪləti], photograhic [ˌfəʊtəˈgræfɪk], atd. (Roach, 1991: 85).

Podstatou přízvuku je odlišení určité slabiky tak, aby nad ostatními vynikla. Provedeme-li toto odlišení zvýšenou intenzitou hlasu, vzniká přízvuk, který nazýváme dynamický či silový (Pačesová, 1982: 133). Uplatňuje se zde mohutnost a síla výdechového proudu a celková artikulační energie (Poldauf, 1983: 5). Velikost síly při dynamickém přízvuku nemá ve slovech funkční roli, což znamená, že silněji vyslovená slabika, která tvoří součást slova, neproměňuje jeho význam nebo jeho zařazení jako slovního druhu. Dynamické odlišení však lze uplatnit jako součást vyšších jednotek, než jsou slova (součást slovního spojení či celé věty). Potom mluvíme o funkčnosti dynamického přízvuku, ale ve smyslu intenzifikace či emfáze (vyplynutí kontrastu z neobvyklé síly artikulace) (Poldauf, 1983: 6). Přízvuk tónový (hudební) znamená jistou úpravu či spíše změnu základní tónové výšky. O tónový přízvuk se jedná v případě, kdy přízvučná slabika má jiný průběh tónu než nepřízvučná (Krčmová, 2007: online zdroj). Pokud nejde o zásadní proměnu ve výšce tónu, můžeme najít charakteristiku právě v již zmiňovaném zesílení. Je také velice důležité si uvědomit, že zmíněné jevy spolu úzce souvisí, protože zvýšení hlasové intenzity způsobuje automaticky i zvýšení tónu hlasu (Pačesová, 1982: 133).

Další možnost rozdělení přízvuku je kvalitativní a kvantitativní. Pod přízvukem jsou využívány všechny vokály kromě [ə], v nepřízvučných slabikách pouze některé, což se projevuje redukcí samohlásek v jejich výslovnosti, v tomto případě jde o přízvuk kvalitativní. Při kvantitativním přízvuku je signálem přízvučnosti prodloužení vokálu. Ve většině jazyků však bývá kvantita nezávislá na přízvuku a signál prodloužení daného vokálu, pod vlivem přízvuku je v nich pak nevýznamný (Pačesová, 1982: 133). Zmíněná redukce samohlásek v nepřízvučných slabikách je typická pro angličtinu. Zatímco v češtině takto umístěná samohláska neztrácí téměř nic ze svého akustického charakteru (Skaličková, 1982: 256).

V závislosti na jeho umístění rozlišujeme přízvuk stálý (vázaný) a volný, který může být zároveň pohyblivý. Stálý přízvuk je charakteristický zpravidla pro jazyky, ve kterých je kladen pokaždé na stejnou slabiku slova (Skaličková, 1982: 255). Například v češtině je přízvukována slabika první označující začátek slova. V souvislosti s tímto jevem rozlišujeme přízvuk na iniciální akcent (na první slabice), penultimový (předposlední slabika) a finální (poslední slabika) (Řeřicha, 1998: 45). Stálý přízvuk v případě mluveného slova v češtině

můžeme označit jako signál pro hranici fonetických slov. V angličtině je typický přízvuk volný v tom smyslu, že může být umístěn na jakékoliv slabice, ale zároveň v rámci daného slova je jeho pozice téměř neměnná. Tudíž anglický slovní přízvuk funkci signálu hranice slov nezastává (Pačesová, 1982: 135). Pohyblivý přízvuk se může vyskytovat v různých tvarech jednoho slova. Přízvučnou částí slova tedy může být libovolná slabika. Jazykem, pro který je tento jev typický, je ruština (Skaličková, 1982: 255). V případě pohyblivého přízvuku v mluvené angličtině můžeme často hovořit o rozlišující funkci přízvuku. Tato situace nastává při identické skladbě slov, kdy rozhodujícím elementem ve významu je pozice přízvuku. Například v praxi může rozhodnout o slovním druhu graficky identického slova (Pačesová, 1982: 137).

Dále rozlišujeme přízvuk slovní (přízvuk jednoho slova), kterým se má zabývat tato práce, a větný (přízvuk uplatňující se ve větném kontextu) v české terminologii známý jako taktový (Skaličková, 1982: 255)

2.2 Vývoj angličtiny a její slovní zásoby

Angličtina se řadí stejně jako němčina, holandština a skandinávské jazyky do germánské jazykové rodiny, ale díky své slovní zásobě se od jiných germánských jazyků ve velké míře liší. Tato skutečnost byla způsobena jejím historickým vývojem (Kymla, 1987: 5).

Ráda bych z počátku nastínila historický vývoj angličtiny, protože i některé z dále uvedených skutečností ovlivnily fungování přízvuku.

V prvním historickém období svého vzniku byla angličtina jazykem plným složitého skloňování a časování, stejně jako latina či dodnes slovanské jazyky. Toto období je nazýváno anglosaským, kvůli vlivu dvou germánských kmenů – Anglů a Sasů, a to jak na vytvoření anglického národa, tak jazyka (Kymla 1987: 5). Slovní zásoba tehdejšího jazyka byla germánská, v dnešní terminologii nazývaná stará angličtina (Old English). Invazi Normanů ze severní Francie v roce 1066 a nastolení normanské nadvlády, původně germánského kmene, který prošel procesem pofrancouzštění, můžeme považovat za konec tohoto období. Na území Anglie se dostává francouzština středověkého typu a mísí se s anglosasštinou. Postupně tímto míšením vzniká střední angličtina (Middle English), jazyk dost odlišný od původní anglosasštiny. Velká část slovní zásoby byla převzata z francouzštiny a také se zde setkáváme

s redukcí nebo úplným zánikem nepřízvučné slabiky a také přípony pádové u skloňování a osobní u časování. K vyjádření pádových vztahů se nyní začaly používat předložky a při časování bylo nutné využití osobních zájmen. Všechny tyto zmíněné vlastnosti jsou společnými jak pro střední angličtinu, tak pro současnou podobu jazyka (Kymla, 1987: 5).

Koncem 15. století, kdy datujeme i konec středoanglického období, se pozvolna začíná stabilizovat pravopis, hlavně pokud jde o přízvučné samohlásky. Jejich výslovnost se i přesto dále měnila, zejména v případě dlouhých samohlásek můžeme zaznamenat razantní změny, např. [á] se postupně změnilo na [é] a na [éi], [í] na [ai] a [ó] na [ou]. V pravopise se však tyto změny neobjevily, a tak pravopis u některých slov zachycuje stav před půl tisíciletím např. take, nice, home, atd. (Kymla, 1987: 5).

Kromě invaze francouzských slovíček, která pozměnila základní charakter angličtiny v oblasti slovní zásoby, je zde patrný vliv humanismu 16. a 17. století, kdy se do angličtiny dostalo mnoho slov z latiny a řečtiny. Tento trend pozorujeme i v dalších stoletích, především díky rozvoji věd. Vědecká terminologie začala být formována pomocí latinských a řeckých slov, a nejen v anglickém jazyce. Hlavním důvodem bylo snadnější dorozumívání mezi vědci odlišných národností. Každý jazyk si slova přizpůsobil vlastním pravidlům jak fonetickým, tak gramatickým, psaná podoba slova byla ve většině případů ponechána. V současnosti se do mezinárodní slovní zásoby dostávají i slova různých živých jazyků, evropských i mimoevropských, např.: journal, hotel, museum – z francouzštiny, volcano, sonata, casino – z italštiny, igloo, totem, bamboo – výrazy různých mimoevropských jazyků (Kymla, 1987: 6). Tato slova, která jsou součástí mezinárodní slovní zásoby, mohou českým mluvčím činit značné potíže, protože slova jsou v některých případech přízvukovaná v obou jazycích odlišně.

Slovní přízvuk v germánských jazycích, mezi které se angličtina řadí, je umístován buď na kmenové slabice slova, nebo na přízvučné předponě. V praxi to znamená, že ve staré angličtině je slovní přízvuk na první slabice, nebo pokud slovo obsahuje nepřízvučnou předponu, je slovo přízvukované na druhé slabice. Germánské nepřízvučné předpony jsou: a- (away, asleep, about), be- (become, begin, believe), for- (forbid, forgive, forget), un- (unhappy, uncertain, unseen) (Kymla, 1987: 7).

Přízvukové poměry v anglosasštině tedy můžeme považovat za docela jednoduché. Komplikace nastaly za doby již zmíněné normanské invaze, kdy došlo k přebírání charakteru

francouzského modelu slovního přízvuku. Francouzština patří mezi románské jazyky, vyvinuté původně z latiny (Kymla, 1987: 7). Bylo již zmíněno, že v germánských jazycích je přízvuk většinou na první slabice tedy na začátku slova, zatímco u románských jazyků je přízvučnost zdatelná blíže ke konci slova nebo zcela na jeho konci. Prolínání germánského a románského slovního přízvuku dalo za vznik dnešnímu anglickému přízvukovému schématu (Kymla, 1987: 7).

2.3 Anglický slovní přízvuk

Slovní přízvuk je jedním z opomíjených, avšak velice důležitých aspektů mluveného jazyka. Jeho fungování je všeobecně velice složité, stejně jako jeho pedagogická uchopitelnost. Od přízvuku je třeba odlišit pojem důraz, který je někdy nazýván jako logický přízvuk. Ten představuje zesílení, ale takové, jímž mluvčí naznačuje svůj individuální postoj v mluveném projevu (Pačesová, 1982: 133).

Slovním přízvukem rozumíme fonetický důraz či silovou modifikaci určité slabiky slova, tedy odlišení jedné slabiky ve slově od ostatních. Objevuje se lineárně v po sobě jdoucích úsecích morfémů, slov a slovních spojení i v celých větách. Charakteristiky zvukového průběhu můžeme sledovat po slabikách nebo po nositelích slabičného jádra – samohlásky a slabičné souhlásky (Poldauf, 1983: 5). Vymezení slovního přízvuku se ale neděje výlučně na základě jeho síly či hlasitosti, ale svou roli sehraává i délka, výška a kvalita, tyto jevy jsou známé jako čtyři faktory prominence.

Slovní přízvuk je charakterizován výraznějším či důraznějším vyslovením slabiky v rámci tzv. fonetického slova, což je celek roven slovu v běžném slova smyslu.

Přízvukový celek je označován termínem takt, proto je také nazýván přízvuk taktový. Jedna ze slabik taktu je slabika přízvučná, tato přízvučnost se projevuje v podobě zesílení a zvýšení hlasu. Dostává tedy v porovnání s ostatními slabikami úseku (nepřízvučné slabiky) navíc jisté vlastnosti nebo vlastnosti obsažené v ostatních slabikách jsou zde zdůrazněny ve větší míře (Krčmová, 2007: online zdroj).

Oba typy slabik, jak přízvučná tak nepřízvučná, mají určitou sílu a výšku. Přízvučná slabika je však určitým způsobem odlišena a to z důvodu vyniknutí nad ostatní, nepřízvučné slabiky (Pačesová, 1982: 133). Přízvučných slabik se může ve slovech vyskytovat více, a to v různé

síle. Právě tyto slabiky s přízvukem, který je minimální, znějí jako nepřízvučné. V anglickém mluveném jazyce se na nich uplatňuje do značné míry takzvaná redukce samohlásek, kdy se poměrně bohatý samohláskový systém zredukuje na slabé samohlásky (weak vowels) (Poldauf, 1983: 7).

Přízvuk je důležitým faktorem při rozeznávání slabik, zda je daná slabika silná (strong), či slabá (weak). V tomto smyslu se jedná o fonetickou charakteristiku slabik, z hlediska přízvuku můžeme přiřadit silné slabiky k slabikám přízvučným a slabé slabiky k nepřízvučným. Když porovnáme slabé slabiky obsahující samohlásky se silnými slabikami, uslyšíme, že samohláska v slabé slabice je vyslovována s nižší intenzitou, odlišnou kvalitou, je kratší a ve fonetickém přepisu obsahuje samohlásku, která se může vyskytovat pouze v nepřízvučných slabikách. Samohlásky typické užíváním ve slabých slabikách jsou ə, ɪ, ʊ a také nepřízvučné varianty i, u (Roach, 1991: 87).

Na základě použití poměrně odlišné síly a výšky hlasu dochází v souvislém proudu řeči k prominenci určité slabiky. Možnost rozpoznání přízvučné slabiky záleží na několika faktorech. Přízvuk či prominence dané slabiky je realizována pomocí čtyř hlavních faktorů a těmi jsou síla, délka, výška a kvalita. Tyto faktory spolu kooperují v různých kombinacích. Může nastat i případ, kdy je aplikován pouze jeden či dva z těchto faktorů. Nejvíce se na přízvuku uplatňuje výška a délka. Když rozebereme jednotlivé části zvlášť, získáme charakteristiku jednotlivých faktorů. Síla (= hlasitost, dynamický přízvuk) je jednou z podstatných součástí prominence výslovnosti. Je realizována důraznějším vyslovením jedné slabiky oproti ostatním slabikám ve slově. Tato vlastnost je však spjata s ostatními již zmíněnými, kdybychom chtěli využít pouze síly výslovnosti, bez ostatních faktorů, které ji ovlivňují, tak by prominence slabiky nebyla tak snadno vnímatelná. Pokud máme slovo, v němž je slabika, která má tendenci k podstatně větší síle své výslovnosti, s velkou pravděpodobností se jedná o slabiku přízvučnou. To samé se odráží v případě výšky položení hlasu při důrazu na přízvučnou část. Každá slabika je vyslovena s příslušnou výškou, ta souvisí s frekvencí kmitání hlasivek. Když vyslovíme dvě slabiky, jednu pomocí nižšího položení hlasu, a druhou pomocí vyššího, tak slabiku s použitým vyšším tónem pravděpodobně můžeme charakterizovat jako přízvučnou. V případě kvality výslovnosti se jedná o rozdíl mezi plně vyslovenou a redukovanou samohláskou (Roach, 1991: 86).

2.4 Anglický slovní přízvuk z hlediska různých autorů

V textu již bylo uvedeno, že problematika anglického slovního přízvuku v případě českých mluvčích není zpracovaná jako celek v žádné publikaci. V knize Aleny Skaličkové (1982) nebo Jaroslavy Pačesové (1982) jsou zmínky o jistých komplikacích, dále však nejsou rozvedeny. Další komplikace mohou nastat v případě různých názorů autorů na přízvuk, popřípadě drobné odlišnosti mezi českými a anglickými pojmy týkajícími se této oblasti. Stěžejní zdroje pro tuto bakalářskou práci jsou publikace Petera Roache (1991) a Aleny Skaličkové (1982).

Dříve bylo předpokládáno na základě tradičního názoru, že v angličtině a češtině je přízvuk udáván pouze silovým odlišením jedné slabiky od ostatních. V současnosti již víme, že tento jev není tak snadno popsatelný. Jde totiž o celý komplex jevů, které vůči sobě jsou navzájem v určitém vztahu (Skaličková, 1982: 254). V případě angličtiny svou roli sehraje nejen síla, ale výška, trvání a samohlásková kvalita (Skaličková, 1982: 255). V tomto názoru nacházíme podobnou interpretaci v případě obou zmíněných autorů. Peter Roach (1991) tyto jevy označuje jako čtyři faktory prominence (síla, délka, výška a kvalita). Oba autoři, Roach (1991) i Skaličková (1982), se shodují, že zmíněné jevy se vzájemně ovlivňují a zastupují.

Další odlišnost můžeme objevit v případě přízvuku taktového. V češtině tento termín ve své podstatě souhlasí s přízvukem slovním. Tvoří charakteristický vrchol předpokládané rytmické jednotky, kterou je takt. Uplatňuje se ve větěném kontextu. Pojmu českého taktového přízvuku odpovídá sentence stress, i přesto, že doslovným překladem tohoto pojmu je větný přízvuk. Zatímco v české literatuře bývá užívání tohoto pojmu jiné (Skaličková, 1982: 255).

3. Pravidla o umístění anglického přízvuku

Je důležité vědět, podle jakých pravidel přízvuk ve slovech umístíme a jakým způsobem dojde k jeho realizaci v mluveném projevu. Pokud se chceme zabývat přízvukem, musíme se zaměřit na jeho tvoření a vnímání. Tvoření přízvuku je obecně chápáno v závislosti na užití svalové energie mluvčího, která je větší než v případě nepřízvučných slabik. Všechny přízvučné slabiky mají jednu společnou charakteristiku a to vnímání přízvučnosti. Přízvučné slabiky jsou rozpoznatelné právě díky svojí prominenci, na rozdíl od nepřízvučných slabik.

Umístění přízvuku je pro nerodilé mluvčí poměrně problematickou disciplinou. Angličtina není jedním z jazyků, který má stejný vzorec užití přízvuku ve všech slovech, jako například francouzština – přízvuk na poslední slabice, či čeština – přízvuk na první slabice. Téměř každý autor, zabývající fonetikou a fonologií, uvádí značné obtížnosti s umístěním přízvuku v angličtině (Roach, 1991: 88). Možným řešením tohoto problému, pro běžné uživatele možná dokonce jediným, může být učení se jednotlivých slovíček včetně správné pozice přízvuku a zdůrazňování jeho důležitosti od samého počátku. Toto ovšem bývá při výuce často opomíjeno na základě zkušeností českých mluvčích s přízvukem v rodném jazyce. V češtině je totiž přízvuk do značné míry mluvčími chápán jako nepodstatný. To převážně díky jeho ustálenosti jsme si jej zvykli příliš nevnímat, i když o jeho existenci víme na základě komunikace s rodilým mluvčím. Přebíráme si tedy model českého přízvuku i do angličtiny. Užití přízvuku v případě českých mluvčích tak může být provedeno pouze na základě hlasitosti či síly. Tento jev se může objevovat na základě mylného předpokladu, který byl v minulosti typický. Předpokládalo se, že je přízvuk určen pouze silovým odlišením (Palková, 1997: 278). Tato představa má zřejmě původ v postřehu mluvčího. Chceme-li úmyslně zdůraznit konkrétní slabiku slova, učiníme tak nejčastěji zesílením svalového napětí a výdechového proudu čím dynamika vzroste (Palková, 1997: 279). V angličtině je příznakem přízvučné slabiky kvalita samohlásek oproti tomu v češtině kvalita samohlásek nezávisí na jejich umístění ve slově. Ve výslovnosti tedy není samohlásková kvalita redukována, jak je tomu v angličtině, a slabiky se od sebe liší pouze nepatrně (Palková, 1997: 279). Komplikace pro české mluvčí nastávají, když je v anglickém slově přízvuk na jiné než první slabice. V případě nepřízvučnosti první slabiky má být správně tato slabika redukována, ale z praxe víme, že slovo je českými mluvčími většinou vyslovováno bez počáteční redukce.

Při volbě slabiky, která má být přízvučná, platí v angličtině jistá pravidla, která se v různé míře dodržují a vytvářejí tak přízvukové modely slov. Přízvučnost se tak váže na některou charakteristiku slova, jako je například cizí původ slova, slovní druh, který má dané slovo zastupovat, či jde-li o slovo složené, atd. (Roach, 1991: 88).

Nyní se zaměříme na pravidla určování přízvučné slabiky z různých hledisek.

Angličtina se svým původem řadí mezi západogermánské jazyky, tudíž je její základní charakter slovního přízvuku germánský. Tím rozumíme, že slova jsou v zásadě přízvukována na první slabice, s výjimkou slabik, které patří k určité skupině předpon, a ty jsou bez hlavního přízvuku. Slova vznikající z některých sloves dostávala stejný typ přízvuku

odvozováním, přízvuk zůstává na kmeni slova. Značný vliv na používání přízvuku měla i slova normanská, francouzská, ale i latinská, u těchto slov převážně zůstává zachován přízvukový model daného jazyka, ze kterého bylo slovo převzato. Bylo již zmíněno, že velký vliv na utvoření dnešního anglického přízvukového schématu mělo prolínání germánského a románského slovního přízvuku. Tyto zásady mohou být charakterizovány následovně:

- Slova původem ze středověké francouzštiny, která nemají předpony, dostala v angličtině germánský přízvuk. Například: courage franc. [ku'raʒ] angl. ['kʌrɪdʒ], moment franc. [mɔ'mɑ̃] angl. ['mɒmənt].
- Románské předpony, které jsou vždy nepřízvučné, zůstaly většinou nepřízvučné i v angličtině, podle analogie germánských nepřízvučných předpon. Mohou to být např. con-, de-, ex-, pre-, re-. Existují však slova, převážně podstatná a přídavná jména, kdy se předpona stala přízvuknou po převzetí do angličtiny. Např.: decide [di'saɪd], prepare [prɪ'peə].
- V případě slov latinských a řeckých, má většina z nich tři a více slabik. V mnoha těchto slovech byl zachován původní přízvukový model a to na některé ze dvou posledních slabik a v některých slovech se dokonce na prvních slabikách vyskytuje vedlejší přízvuk. Např.: nationality [ˌnæʃə'næləti]
- Malá část slov, převážně z nové francouzštiny popřípadě z jiných cizích jazyků si zachovala původní přízvuk, který je u francouzských slov na poslední slabice. Např.: employee [ˌemplɔɪ'i:], refugee [ˌrefjʊ'dʒi:] (Kymala, 1987: 7).

Jako další možnost pro určení umístění přízvuku nám mohou sloužit následující informace:

- Zda-li je slovo morfologicky jednoduché, či jestli je jeho výsledná podoba ovlivněna připojením předpony a přípony, nebo se jedná o složeninu.
- K jakému slovnímu druhu se dané slovo řadí.
- Počet slabik užitých ve slově.
- A v neposlední řadě také fonologická struktura těchto slabik (Roach, 1991: 88).

Na počátku se zaměříme na přízvuk v závislosti na počtu slabik ve slově. Se slovy jednoslabičnými není vcelku žádný problém, jako samostatně stojící jednotky mají většinou přízvuk primární. Situace se komplikuje s přibývajícimi slabikami.

Dvouslabičná slova obsahují přízvuk buďto na první nebo druhé slabice, nikdy ne na obou současně. V případě morfologicky jednoduchých sloves, která ve druhé slabice obsahují dlouhou samohlásku, diftong (samohláskový prvek s proměnlivou kvalitou) nebo pokud mají na konci více než jednu souhlásku, je druhá slabika přízvukovaná. Příklad: apply [ə'plai], effect [ɪ'fekt], amaze [ə'meɪz]. Pokud je v poslední slabice zastoupena krátká samohláska nebo maximálně jedna koncová souhláska, tak je přízvuková první slabika. Příklad: enter ['entə], envy ['envi], covet ['kʌvɪt]. Jako nepřízvukovou identifikujeme i koncovou slabiku, pokud se v ní nachází əʊ. Existují však dvouslabičná slovesa, která se těmito pravidly neřídí například permit [pə'mɪt] (Roach, 1991: 89).

Přídavná jména složená ze dvou slabik jsou přízvukována podle stejných kritérií jako u sloves. Přesto i zde jsou výjimky, například přídavná jména perfect ['pɜ:fəkt] a honest ['ɒnɪst], obě tato slova končí dvěma souhláskami, ale jsou přízvukovaná na první slabice. Příslowce a předložky se řídí podle podobných pravidel jako slovesa a přídavná jména (Roach, 1991: 89).

Podstatná jména se v přiřazování přízvuku řídí pravidlem, kdy druhá slabika obsahující krátkou samohlásku, signalizuje přízvuk na slabice první. V ostatních případech je přízvuk umístěn na druhé slabice. Příklad: money ['mʌni], product ['prɒdʌkt] (Roach, 1991: 89).

U slov trojslabičných se dostaneme do větších potíží, co se týče přiřazení přízvuku ke správné slabice. Slovesa, která ve své poslední slabice mají krátkou samohlásku nebo končí jednou či žádnou souhláskou, neobsahují přízvuk na již zmíněné poslední slabice, ale na slabice předchozí (předposlední). Příklad: determine [dɪ'tɜ:mɪn], encounter [ɪn'kaʊntə]. Poslední slabika se stává přízvukovou v případě, že obsahuje dlouhou samohlásku, diftong, nebo končí víc než jednou souhláskou. Příklad: entertain [entə'teɪn], represent [reprɪ'zent] (Roach, 1991: 90).

Podstatná jména této délky se řídí následujícími pravidly. Pokud poslední slabika obsahuje krátkou samohlásku nebo əʊ, je nepřízvuková a v případě, že předcházející slabika má dlouhou samohlásku, diftong nebo končí více než jednou souhláskou, tak je přízvuková právě tato prostřední slabika. Příklad: potato [pə'teɪtəʊ], disaster [dɪ'zɑ:stə]. Pokud je v druhé a třetí slabice krátká samohláska a končí pouze jednou souhláskou, tak jsou tyto dvě slabiky

nepřízvučné a přízvučnost se přimyká k první slabice slova. Příklad: quality ['kwɒlɪti], cinema ['sɪnəmə]. Tato pravidla nám ukazují, že přízvuk má tendenci být na slabikách s dlouhými samohláskami, končícími na více než jednu souhlásku a diftongy. Avšak i zde jsou jisté výjimky. Pokud poslední slabika neobsahuje ani jedno z těchto kritérií, tak je přízvukována první slabika a častý bývá i sekundární přízvuk na výrazné třetí slabice. Příklad: intellect ['ɪntəˌlekt], stalagmite ['stæləgˌmaɪt]. Přídavná jména přejímají přízvukový model podstatných jmen. Příklad: opportune ['ɒpəˌtjuːn], derelict ['derəlɪkt] (Roach, 1991: 90).

Výše zformulované zásady o přízvukování nepokrývají všechna anglická slova. Tato pravidla se vztahují převážně na hlavní kategorie lexikálních slov (slovesa, podstatná jména a přídavná jména) a můžeme je charakterizovat jako slova morfologicky jednoduchá, to znamená, že nejsou složena z více než jedné gramatické jednotky. Nesmíme však zapomenout na velké množství výjimek z těchto pouček.

Další významnou kategorií jsou slova složená. Jako slova složená bereme taková, která jsou složena z více než jedné gramatické jednotky. Jako příklad můžeme použít slovo „care“. V této podobě se jedná o slovo jednoduché ve svém základním tvaru. Na základě přidání přípon se vytváří nová slova, která můžeme nazvat složeninami. Například „care“ ve spojení s příponami -ful a -less vzniknou slova „careful“ a „careless“, tato slova jsou tvořena dvěma gramatickými jednotkami a mohou být obohacena dalšími příponami. Často je složité rozhodnout, jestli je slovo jednoduché či složené. Velké množství z víceslabičných slov anglické slovní zásoby je převzato z jiných jazyků a díky zanechání jisté charakteristické stopy, kterou v přejatém slově původní jazyk zanechal, můžeme někdy poměrně spolehlivě určit původ slova. Jako příklad můžeme zmínit slova převzatá z latiny a řečtiny do angličtiny, kdy jako poznávací znamení mohou sloužit například předpony per-, sub- a com- v kombinaci „permit“, „submit“ a „commit“, slova latinského původu a dobře známé předpony řeckého původu cata-, ana-, dia-, mono-. Složená slova můžeme rozdělit na dvě subkategorie. Slova vznikající přidáním přípony ke kořenu slova (complex words) a složené výrazy, které vznikly ze dvou nebo více slovních kmenů (lexikálních morfémů) (compound words) (Roach, 1991: 95).

Nyní se zaměříme na přízvukový model u slov vznikajících přidáním přípony. Přípony dělíme podle jejich umístění ve slově na předpony (prefix) a přípony (suffix). Předpony jsou

umístěny před kmenem slova a přípony jsou situovány za kmenem. Přípony mohou mít velký vliv na přízvukování slova, a proto si uvedeme tři možné dopady na přízvukový model slov.

- Přípona sama přebírá hlavní přízvuk.
- Slovo je přízvukováno nezávisle na příponě.
- Přízvuk není umístěn na příponu, ale je ponechán na kořeni slova, pouze změní slabiku, ke které bude přiřazen.

Vzhledem k velkému počtu přípon se soustředíme pouze na ty, které jsou nejčastěji používány. Zde můžeme narazit na problém při určování přípon, který někdy nastává při oddělení přípony od kořene slova, kdy nám kořen může připadat nesmyslný jako samostatné slovo. Dalším problémem může být určení počtu přípon v daném slově. Z těchto důvodů zmíníme alespoň základní přípony, abychom na příkladech mohli vidět, zda mají vliv na přízvučnost a popřípadě jak tento vliv uplatňují (Roach, 1991: 91).

Jako první budou uvedeny přípony, které jsou přízvučné. Pokud je v tomto případě kořen slova složen z více než jedné slabiky, je pravděpodobné, že na jedné ze slabik kořene ponese přízvuk vedlejší. Jelikož nemohou být dva přízvuky vedle sebe, je řešením umístit je ob jednu slabiku od sebe; je-li tedy základ slova dvojslabičný, bude mít první slabika přízvuk sekundární, druhá slabika bude nepřízvučná, a tedy redukovaná, třetí slabika tvořená příponou ponese přízvuk primární. Přípony, které nesou hlavní přízvuk, jsou: -ain (pouze u sloves) entertain [ɪntə'teɪn], -ee refugee [ˌrefʃu'dʒi:], -eer volunteer [ˌvɒlən'tiə], -ese Japanese [ˌdʒæpə'ni:z], -ette cigarette [ˌsɪgə'ret], -esque picturesque [ˌpɪktʃə'resk], -ique unique [ju:'ni:k] (Roach, 1991: 97).

Následují přípony, které neovlivní umístění přízvuku a přízvukový model zůstává ponechán: -able, -age, -al, -en, -ful, -ing, -ish (v tomto případě se jedná o pravidlo určené pro přídavná jména s příponou -ish, zatímco u sloves, které mají kořen delší než jednu slabiku a obsahují tuto příponu, je přízvuk umístěn na slabice, která předchází -ish, -like, -less, -ly, -ment, -ness, -ous, -fy, -wise, -y (platí pro přídavná jména) (Roach, 1991: 97).

Existují také přípony, které svou přítomností ovlivní přízvuk v kořeni slova a to tak, že se hlavní přízvuk ze své původní pozice po přidání přípony přesune na poslední slabiku kmene slova. Jako příklad můžeme uvést přípony: -eous, -graphy, -ial, -ic, -ion, -ious, -ty, -ive.

Další z řady výjimek jsou přípony typu –ance, -ant, -ary. Pokud je kmen slova jednoslabičný, přízvuk je ponechán na kmeni slova. V případě, že je kmen složen ze dvou slabik, tak přízvuk může být umístěn jak na první, tak na druhé slabice a k určení přízvukového modelu u těchto slov používáme pravidlo založené na slabičné struktuře slova jako u jednoduchých slov, jejichž pravidla jsou uvedena výše. To znamená, že když má koncová slabika kmene dlouhou samohlásku, diftong nebo končí více než jednou souhlásku, tak je přízvuková. Například importance [im'pɔ:tns], centenary [sen'ti:nəri] (Roach, 1991: 98).

Předpony nemají většinou velký vliv na přízvuk ve slově a pravidla o přízvukovém modelu jsou ve slovech s předponami stejná jako bez nich (Roach, 1991: 98).

Dalším objektem našeho zájmu budou slova složená ze dvou na sobě nezávisle existujících slov. Jsou možné i složeniny obsahující více než dvě slova, ale my se budeme zabývat pouze výrazy jednoduššími, tj. složeninami skládajícími se ze dvou slov. V první řadě si musíme uvědomit, že existuje několik možných způsobů jak tato slova zapsat. Mohou být psána jako jedno slovo, dvě slova oddělena pomlčkou nebo dvě slova oddělena mezerou. Poslední uvedená možnost se často stává komplikací pro cizí mluvčí, protože nemají tušení, že se jedná o složeninu. Otázkou zůstává, která část složeniny obsahuje přízvuk. Přízvukováno může být první nebo druhé slovo složeniny, nikdy však obě zároveň. Slovo, které nemá hlavní přízvuk je většinou pod vlivem přízvuku vedlejšího. Existují pravidla vztahující se k této problematice. Nejsou však příliš spolehlivá. Jedním z nich je pravidlo o spojení dvou podstatných jmen, kdy je přízvukována složka první, např.: sunset ['sʌn,set], teapot ['ti:pt]. Pro cizince je nejběžnější užívání tohoto vzorce, ale jak jsme si již mohli povšimnout, téměř vždy existují i výjimky z těchto pravidel. Přízvuk na druhém slově ve složenině můžeme najít ve slovech složených z přídavného jména v první části a v druhé části obohacené od příponu -ed, např.: heavy-'handed, bad-'tempered. Když je v první části obsažena číslovka, tak je také druhá část přízvukována, např.: first-'class, five-'finger. Složená slova sloužící jako příslovce jsou obvykle přízvukována podle stejného vzorce, např.: head-'first, South-'West. Slova fungující jako slovesa, složená z příslovcí ve své první části obsahují také finální přízvuk. Při vzniku kompozit je také podstatné, že přízvuk, který slovu náležel v případě, kdy slovo nebylo součástí daného kompozita, nezmizí úplně. Je zachován v podobě přízvuku sekundárního nebo neredukované samohlásky (Roach, 1991: 99).

Umístění přízvuku však může sloužit v některých případech pro odlišení slov se stejným pravopisem, ale odlišným slovním druhem. Rozlišují se tak podstatná jména, přídavná jména

a slovesa. Převážná většina těchto slov je složena z přípony a kmene slova. Pro tato slova platí, že pokud je slovo takto složené a pravopisně stejné a může se objevit v podobě slovesa, podstatného jména nebo přídavného jména, tak přízvuk v případě sloves bude umístěn na druhé slabice a na první v případě podstatných nebo přídavných jmen. Jako příklad mohou posloužit tato dosti frekventovaná slova: desert - [ˈdezət] podstatné jméno X [dɪˈzɜ:t] sloveso, protest - [ˈprəʊtɛst] podstatné jméno X [prəˈtɛst] sloveso, rekord - [ˈrekɔ:d] podstatné jméno X [rɪˈkɔ:d] sloveso (Roach, 1991: 100). Toto pravidlo ale také neplatí ve všech případech např. copy [ˈkɒpi] nebo respect [rɪˈspekt], v této podobě vystupují jako podstatná jména, ale i jako slovesa, a přízvuk zůstává stále stejný.

Problém u zmíněných pravidel nastává v tom případě, když je slovo pro českého mluvčího zcela neznámé. Proto zvolí způsob umístění přízvuku jako v češtině.

4. Rozdíly mezi anglickým a českým přízvukem

Již jsme zmiňovali skutečnost, že základní charakter anglického slovního přízvuku zůstal u mnoha slov germánský, ale je zde patrný i vliv normanských, francouzských, latinských a jiných slov (Kymla, 1987, 7). Anglický slovní přízvuk se od českého liší svou výrazností, zřetelností, tedy v tom, jak výrazně se přízvukové slabiky liší od slabik nepřízvukových, a také ve faktorech, které tuto výraznost způsobují. Další odlišnosti můžeme najít v jeho umístění a funkci.

Velký rozdíl je v síle přízvuku obou jazyků. Síla anglického přízvuku je rozpoznatelná v rozdílu mezi přízvukovou a nepřízvukovou slabikou, a to ve větší míře než v češtině. V češtině samohláska nepřízvukové slabiky neztrácí téměř nic ze svého akustického charakteru. Český přízvuk tedy můžeme označit jako méně výrazný než anglický. Pokud se zaměříme na již zmíněné faktory prominence slabiky přízvukové (síla, délka, kvalita a tónová výška), největší odlišnost mezi dvěma zmíněnými jazyky je právě v tónové výšce přízvukovaných částí, kdy v češtině na rozdíl od angličtiny je tato změna mnohem méně razantní. Český přízvuk nemá vliv na kvalitu samohlásek, tzn. i v nepřízvukových slabikách mohou být obsaženy všechny samohlásky i ty dlouhé a jejich kvalita zůstává zanechána. V angličtině přízvukovost rozhoduje o plné nebo redukované výslovnosti tzn. ovlivňuje kvalitu samohlásek. V nepřízvukových

slabikách se mohou vyskytovat pouze slabé vokály, výsledkem je tzv. redukce nepřízvučných slabik. Slabé vokály mohou být ə, ɪ, i, u nebo v mnoha případech také slabikotvorné souhlásky. Redukce souvisí se silou dynamického přízvuku, která, jak jsme již zmínili, je větší než v českém jazyce. Výjimku tvoří slova přejatá, kde se mohou realizovat samohlásky neoslabené i v nepřízvučných slabikách (Pačesová, 1982: 134).

Zmíněné skutečnosti můžeme snadno shrnout. V angličtině samohlásky, které mají hlavní nebo vedlejší přízvuk jsou vyslovovány plně, tak, jak je dáno charakterem slabiky. Zcela nepřízvučné samohlásky se vyslovují redukovane nebo vůbec. Samohlásky nepřízvučných slabik se převážně redukuji do podoby tzv. mixed vowel ə další redukovanou samohláskou v nepřízvučných slabikách může být i. Úplné vymizení nepřízvučné samohlásky se odehrává v některých postaveních vždy a v jiných pouze v rychlé nebo nepečlivé výslovnosti. V případě, kdy jsou písmena e a i obsažena v nepřízvučné části je možná vzájemně zaměnitelná výslovnost. V jistých případech je ovšem možná pouze jedna z hlásek. Obecně však můžeme říci, že psaná podoba hlásek a, o, u se redukuje na ə. Psané i a y si ponechávají svou krátkou výslovnost [i]. Písmeno e se v nepřízvučné části může vyslovit oběma způsoby (Kymla, 1987: 9).

Výslovnost samohlásek v přízvukných slabikách se může řídit následujícími pravidly: charakterem slabiky (v případě otevřené slabiky je jiná výslovnost než ve slabice zavřené, o slabiku otevřenou se jedná, pokud končí samohláskou nebo zavřenou souhláskou) vlivem následujícího r na samohlásku. I přes značné výjimky z těchto pravidel, se jimi angličtina řídí a pravidlo o zdvojování koncové souhlásky po krátké přízvukné samohlásce je toho důkazem (Kymla, 1987: 11).

V angličtině se často vyskytují také takzvaná gramatická slova (little words nebo form words), například předložky, spojky, zájmena, pomocná slovesa, která mají dva i více způsobů výslovnosti. Tato slova se mohou objevit v tzv. strong form (silná, plná forma) a weak form (slabá, redukována forma). O strong form se jedná v případě plné výslovnosti samohlásky bez redukce jejich kvality, v této formě se objevuje v izolovaném postavení, je to slovníkový tvar slova. Pokud je slovo v plynulé řeči ve strong form je přízvukováno. Weak form je taková podoba samohlásky, kdy podléhá kvalitativní i kvantitativní redukci a mění se na [ə] či [ɪ] popřípadě některé souhlásky ze slova úplně vymizí. Tato podoba je pro gramatická slova obvyklejší, protože se větě nacházejí většinou v nepřízvučném postavení.

Tento jev je označován jako gradation. V české výslovnosti se slova, jenž mají podobu weak form, nevyskytují, protože v našem rodném jazyce kvalitativní redukce neexistuje. Z tohoto důvodu je, jak vnímání, tak užívání weak forms pro Čechy velice problematické (Skaličková, 1982: 20).

Podle shrnutí pravidel z předchozí kapitoly můžeme shledat anglický přízvuk jako pohyblivý, není fixován na určitou slabiku ve slovech, ale pevný ve smyslu, že v jednom konkrétním slově zůstává na slabice stejné. Častý je přízvuk na první slabice a to u germánských krátkých slov. Dále přízvukový model ovlivňuje původ slova, přidané přípony nebo slovní druh, ke kterému je slovo přiřazováno. Ke změně slovního druhu v případě alternace přízvuku dochází v angličtině často tehdy, je-li slovo francouzského původu a dvouslabičné. Z tohoto pravidla však nejsou vyřazena i slova víceslabičná. V češtině se přízvučnost váže na první slabiku a tím se stává nepohyblivým. Jedinou výjimkou jsou slabičné předložky, kdy se přízvuk přesouvá na předložku (kůň – na koni), ale i tento případ má svou výjimku a tou jsou dlouhá slova, kdy k přesunu přízvuku na předložku nedochází (Pačesová, 1982: 135).

Funkce českého přízvuku je omezena na signalizaci začátku slova - stanovuje hranice mezi slovy. Přízvuk nemá zásadní vliv ani na kvalitu nebo kvantitu slova, samohláska se může objevit v podobě krátké i dlouhé, bez ohledu na přízvučnost. Již mnohokrát jsme zmínili, že anglická slabika pod vlivem přízvuku může obsahovat jakýkoliv vokalický prvek, zatímco nepřízvučná ne. V češtině však všechny samohlásky mohou být obsaženy v obou typech slabik, přízvučných i nepřízvučných. Z toho vyplývá, že vytváření anglické slabiky je daleko závislejší na okolnostech než podoba slabiky české. Česká slabika je totiž samostatnější. To je důvodem snadnějšího slabikování v češtině. V anglickém jazyce je to mnohem složitější stejně jako dělení slov. Neustále musíme mít na paměti zákon grafické otevřenosti, tzn. zavřenosti slabik a morfologické skladby určeného textu. Z daných informací můžeme odvodit, že v tomto smyslu je v češtině slabika důležitějším elementem a v angličtině je jím morfém (Skaličková, 1982: 170).

V angličtině má přízvuk mimo jiné funkci rozlišovací a to mezi výrazy, které si jsou významově příbuzné, tzn. rozlišuje slovní druhy. Většina slov, v nichž dochází k alternaci přízvuku, tedy ke změně slovního druhu, jsou francouzského původu a dvouslabičná. Tento jev se týká převážně podstatných a přídavných jmen a sloves. Jsou ale i takové výrazy mimo tato pravidla, kdy je místo přízvuku nezměněno, ať jde o jakýkoliv výše uvedený slovní druh (Pačesová, 1982: 137).

5. Faktory ovlivňující výuku cizího jazyka

Z již uvedených informací je nám zřejmé, že výuka anglické výslovnosti je komplexně velice složitou a zároveň podstatnou disciplínou jazyka. Učení se těmto dovednostem je však také ovlivněno mnoha faktory z hlediska posluchačů. Důležitou roli hraje mateřský jazyk posluchače, věk, vystavení jazyku, vlohy k fonetickému vnímání posluchače, přístup a motivace (Celce-Murcia, 1991: 137).

Mateřský jazyk se do zvukové stránky cizího jazyka promítá v daleko větší míře než další složky jako je třeba gramatika nebo slovní zásoba. Je přirozené, a pro posluchače snadnější, převzetí modelu výslovnosti z mateřštiny. Každý jazyk však má svá specifika, a to nejen v oblasti výslovnosti. Zde můžeme hledat počátky chybné výslovnosti. Otázka věku při výuce je také velice podstatná. Čím dříve se člověk začne učit správné výslovnosti, tím lépe si ji osvojí (Celce-Murcia, 1991: 137). Vystavení jazyku je třeba, kvůli získání zkušeností s mluveným jazykem. Je třeba přijít do styku s mluveným slovem rodilého mluvčího a to jakýmkoliv způsobem (médiá, osobní kontakt, aj.). Vnímání fonetické stránky jazyka je pro některé lidi snazší, ale pro některé je to velice těžké. Tyto vlohy mohou posluchači usnadnit komunikaci v cizím jazyce. Podstatným a nezanedbatelným podnětem při učení se cizí řeči je motivace a způsob, jak se k výuce postavíme. Nejlepší variantou je, když sám posluchač chce dosáhnout co nejpřesnější výslovnosti jako rodilý mluvčí a vyvíjí úsilí nad rámec výuky. (Celce-Murcia, 1991: 137).

6. Praktická část

6.1 Úvod do praktické části

V následující části se zaměříme na používání anglického slovního přízvuku u českých mluvčích v praxi. Cílem praktické části práce je zjistit, zda slovní přízvuk v angličtině činí problémy, jaká slova mohou být nejvíce problematická a uvést příčiny neznalosti či nepoužívání přízvuku u českých mluvčích.

Již z teoretické části víme, že anglický i český přízvuk nemají mnoho společného. Přízvukovaná část je v případě češtiny na první slabice slova, v angličtině není přízvuk vázán na konkrétní slabiku. Jeho umístění záleží na mnoha faktorech. Z vlastní zkušenosti vím, že nestálost anglického přízvuku znamená pro nerodilého mluvčího problém. Češi nemají potřebu se přízvukem zabývat, na základě zkušenosti z mateřského jazyka, kdy přízvuku není přisuzována taková důležitost jako v angličtině. Proto, tento model převádí i do mluvené angličtiny. Ne vždy je toto přízvukování správné. Dalším problémem vyplývajícím z dané problematiky je převážná absence redukce samohlásek, která je typickým jevem pro anglické nepřívzvučné slabiky. Čeští mluvčí, opět na základě převzatého modelu z mateřštiny, se redukcí samohlásek v nepřívzvučných slabikách nezabývají a vyslovují je plně. Další odlišnost můžeme vidět ve funkci přízvuku, v češtině je touto funkcí vytváření hranice slov, anglický přízvuk tuto funkci postrádá, z čehož může pramenit neschopnost porozumění mluvenému slovu v angličtině, kdy hranice slov pomocí přízvuku zcela postrádáme. Všechny zmíněné jevy by měly vyplývat z analýzy vypracovaných rozhovorů.

6.2 Metodologie výzkumu

Tento výzkum je zaměřen na mluvčí různých úrovní v anglickém jazyce, různého věku i vzdělání. Dotazy jsou zaměřeny směrem ke způsobu výuky přízvuku u nerodilých mluvčích a zda vůbec posluchači byli při výuce obeznámeni o jeho důležitosti v angličtině.

Jako způsob vhodný pro zjištění daných informací jsem zvolila rozhovor, dotázala jsem na sedm otázek a v druhé části jsem vybrala slova, která by mohla činit českým mluvčím problémy v umístění přízvuku. Dotazovaný byl požádán o přečtení a později o grafické znázornění přízvukové části v uvedených slovech. Ta pak byla podrobena analýze díky

zprostředkovanému audio záznamu. Metoda rozhovoru byla zvolena kvůli osobnímu přístupu, který nám umožní větší interakci s dotazovanými. Otázky jsou otevřené, tudíž nám mohou poskytnout větší škálu odpovědí. V druhé části, která je zaměřená prakticky, nalezneme třináct slov. Slova byla vybrána na základě různých kritérií, hlavním bylo odlišné umístění přízvuku ve slově. Tato část obsahuje slova víceslabičná, která mohou být českým mluvčím známá či povědomá, tato skutečnost může vést ke špatnému odhadu polohy přízvuku. V další části měl být přízvuk ve stejných slovech zaznamenán graficky a to v uvedené transkripci, která byla předložena až po přečtení slov. Rozhovor byl uskutečněn s deseti respondenty, kteří byli obeznámeni s jeho anonymitou. Bylo již uvedeno, že dotazování byli respondenti bez ohledu na pohlaví, věk, vzdělání a úroveň anglického jazyka. Co však mají společného je fakt, že ani jeden z respondentů se nezabývá studiem či výukou angličtiny. Co se týče genderové vyrovnanosti, tak v rozhovoru byla přesná, pět mužů a pět žen. Průměrný věk dotazovaných se pohyboval mezi 25-28 lety. Tři dotazování jsou vysokoškolsky vzdělaní a další dva respondenti vysokou školu aktuálně studují. V případě oborů vysokých škol, které se primárně nezaměřují na výuku cizího jazyka, jsou běžné jazykové hodiny. Požadovaná úroveň anglického jazyka je v tomto případě B1-B2, což by mohlo značit větší pokročilost mluvčích. Další respondenti jsou středoškolsky vzdělaní a dále nestudují vysokou školu, tři z celkového počtu jsou vyučeni. Díky nižšímu počtu respondentů můžeme zmínit jejich charakteristiku individuálně.

6.3 Charakteristika respondentů

První dotazovanou je vysokoškolsky vzdělaná žena, které je 28 let. Dále označována jako č. 1. Pracuje v oblasti lidských zdrojů. Anglický jazyk používá v zaměstnání jako dorozumívací prostředek každý den. Tudíž úroveň jejího ústního projevu je vysoká. Druhému jazyku se učí již od prvního stupně základní školy tedy 18 let. Znalost angličtiny může doložit certifikátem CAE. Učení se cizím jazykům je jejím koníčkem, prošla již kurzy francouzského jazyka, chorvatštiny a ruštiny.

Druhým dotazovaným je muž vzdělaný v oboru automechanik, ve věku 22 let. Cizímu jazyku se začal věnovat na základní škole, dobu učení odhadl na 9 let, ale pouze ve škole. Zaměstnán je jako řidič nákladního auta. Dále označovaný jako č. 2. Angličtinu ve svém zaměstnání

potřebuje při cestách do zahraničí, ale pouze v omezené míře. Svou znalost jazyka dále neprohlubuje.

Dotazovaný dále označovaný jako č. 3 je vyučený kuchař, kterému je 26 let. Anglický jazyk používá sporadicky ve spojitosti se svou prací v cestovním ruchu, jeho znalost je tedy uživatelská. Více než psanou formu angličtiny užívá mluveného projevu. Ve škole se jazyku věnoval pouze 3 roky, při výuce na střední škole. Dalšímu vzdělávání v oblasti cizího jazyka nevěnuje pozornost.

Nejstarším dotazovaným je osoba dále označována jako č. 4. Muž ve věku 48 let, středoškolsky vzdělaný, podnikatel, řadu let pracující v obchodní sféře. Vzdělávat se v oblasti anglického jazyka začal v poměrně pozdním věku, v roce 1993, kvůli zaměstnání a při zaměstnání. Vzdělávání tudíž nemohlo být tak efektivní jako při výuce ve škole, kdy jsou lekce pravidelné, tudíž zaberou i více času. I věk v osvojování si cizího jazyka hraje podstatnou roli. V současné době respondent potřebuje cizí jazyk pro snadnější komunikaci s obchodními partnery a to převážně ústní formou.

Dalším respondentem je žena ve věku 24 let vysokoškolsky vzdělaná v oboru ekonomie. V textu dále označena jako č. 5. Angličtinu se učí 13 let. Cizího jazyka používá ke komunikaci, převážně ve volném čase.

Dotazovaný č. 6, je muž ve věku 27 let, středoškolsky vzdělaný. Anglicky se začal učit v prvním ročníku střední školy do maturity, tj. 4 roky. Při své práci provozního v kavárně používá angličtinu velice zřídka. Dále se osvojování si cizí řeči systematicky nevěnuje.

Respondent č. 7 je vysokoškolsky vzdělaný muž, kterému je 28let. Angličtinu používá ve své práci při komunikaci se zahraničními pobočkami firmy, ve které je zaměstnán. Pracuje v oblasti ekonomického controllingu. Své znalosti jazyka prohlubuje firemními kurzy angličtiny. Samotným studiem jazyka se zabývá od prvního stupně základní školy.

Žena, které je 21 let a studuje vysokou školu obor ekonomie je dotazovaná č. 8. Angličtinu se učí od prvního stupně základní školy až do současnosti, tudíž 10 let. Své praktické dovednosti čerpá ze sledování seriálů a filmů v původním znění.

Dotazovaná č. 9, je 20 let. Je studentkou prvního ročníku textilního marketingu. Anglicky se učí od 4. třídy. Jelikož ráda cestuje do Anglie, udržuje si komunikační znalost jazyka.

Respondentem č. 10 je žena ve věku 23 let. Pracuje v oblasti pohostinství, je vyučena oboru kuchař, číšník. Studium anglického jazyka se zabývala od prvního stupně základní školy a na středním odborném učilišti. Její znalost je uživatelská, dále se však v oblasti anglického jazyka sama nevzdělává.

Hlavní informace o dotazovaných jsou zmíněny v následující tabulce, která slouží ke snadnější orientaci v základní charakteristice respondentů. Tabulka zmiňuje pohlaví daného respondenta, jeho stáří a třetí sloupec uvádí dosažené vzdělání. Dále je zde uvedeno jak dlouho se dotazovaní věnují anglickému jazyku a zda byli obeznámeni s existencí a fungováním přízvuku.

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Délka výuky AJ	Obeznámení s přízvukem
respondent č. 1	žena	28	vysokoškolské	18	ano
respondent č. 2	muž	22	střední odborné	9	ne
respondent č. 3	muž	26	střední odborné	3	ne
respondent č. 4	muž	48	středoškolské	21	ano
respondent č. 5	žena	24	vysokoškolské	13	ano
respondent č. 6	muž	27	středoškolské	4	ne
respondent č. 7	muž	28	vysokoškolské	18	ne
respondent č. 8	žena	21	středoškolské	10	ano
respondent č. 9	žena	20	středoškolské	10	ne
respondent č. 10	žena	23	střední odborné	8	ne

Tabulka 1 Přehled atributů jednotlivých respondentů, vlastní zpracování

6.4 Rozbor rozhovorů

Po charakteristice dotazovaných se dostáváme k samotnému rozhovoru a jeho analýze.

Kolik je Vám let a jak dlouho se učíte anglicky?

Věk nebyl hlavním kritériem tohoto rozhovoru. Nebyla stanovena věková hranice. Respondenti však obsáhli věkové rozhraní 20 – 30 let. Pouze jeden byl starší než 30 let. Většina z dotázaných s výukou začala již na prvním stupni základní školy tzn. v 10 nebo 11 letech. Výjimku tvořili 3 respondenti, z nichž dva se angličtině věnovali až na střední škole a jeden se vzděláváním v oblasti anglického jazyka započal až ve věku 30 let, protože před rokem 1990 byla vyučována převážně ruština.

Věnoval vyučující pozornost problematice přízvuku? Pokud ano jak?

Ve většině případů, nebyla přízvuku ze strany učitele věnována žádná pozornost. Jedna z dotazovaných dokonce uvedla, že tento termín slyší poprvé. Respondentka č. 1 uvádí, že jistá pozornost byla v případě přízvuku kladena na jazykové škole a při firemním jazykovém kurzu, ale pouze v praktické rovině. Respondent č. 4 uvádí, že byl seznámen s přízvukem od rodilého mluvčího. Respondentka č. 5, uvedla, že se přízvuku v hodinách věnovali a to na střední škole a to v probírané slovní zásobě, jeho znalost pak byla ověřována v testech grafickým znázorněním. Dotazovaná č. 8 opět zmínila zpětnou vazbu učitele, ale pouze pro upřesnění výslovnosti. Z toho vyplývá, že pokud byla při výuce zmíněna problematika přízvuku, šlo o konkrétní příklady slov a většinou v případě osvojování si slovní zásoby a její výslovnosti. Jedná se však o výuku na středních či jazykových školách nebo při jazykových firemních kurzech. V případě základních škol zjišťujeme naprostou absenci výkladu na toto téma.

Vysvětlil Vám jeho fungování a důležitost v angličtině?

Drtivá většina dotazovaných nebyla obeznámena s fungováním přízvuku ani poučena o jeho důležitosti. Vše co bylo ve výkladu učitele obsaženo, bylo praktického rázu. Pouze respondentka č. 5 uvedla, že se učitel věnoval výkladu hlouběji.

Myslíte si, že je přízvuk v anglickém mluveném jazyce důležitý?

Všichni respondenti uvedli, že souhlasí s důležitostí anglického přízvuku v mluveném jazyce. Respondent č. 1 však uvedl, že i když člověk přízvuk zcela neovládá, tak je schopný se domluvit.

Věnovali jste se více jazyku z gramatické stránky nebo z hlediska výslovnosti?

Pouze respondent č. 3 uvedl, že se vyučující soustředila spíše na mluvenou část jazyka. Dotazovaný č. 4 si sám stanovil, že učení se mluvenému slovu je pro něj mnohem důležitější z hlediska jeho profese, takže výuku směřoval úmyslně tímto směrem. Dále dotazovaný č. 9 uvedl, že se výhradně věnoval gramatické stránce, kvůli státní maturitě, která obsahuje

didaktický test. Jednou z hlavních příčin opomíjení důležitosti konverzace může být nejistota vyučujících v oblasti výslovnosti, zatímco při výuce gramatiky se mohou spolehnout na pomůcky v podobě učebnic, atd.

Jakým jiným způsobem, než ve škole, jste se učili či stále učíte angličtině?

Respondent č. 1 uvedl, že se dále vzdělává a to čtením knih v anglickém jazyce, poslechem audio knih a sledováním filmů v původním znění. Dotazovaný č. 4 se vzdělává pomocí soukromých hodin. Č. 5 dochází na hodiny angličtiny do jazykové školy. Č. 7 navštěvuje firemní jazykové kurzy a ze své vlastní iniciativy sleduje seriály v anglickém jazyce. Respondent č. 8 opět zmiňuje sledování filmů a seriálů, za účelem „naposlouchat“ si řeč. V případě dotazovaného č. 9 jde pouze o oživení jazyka před cestou do zahraničí. Ostatní dotazovaní se dále nevzdělávají. Objevuje se zde trend působení medií, kdy si s jejich pomocí můžeme účelově či nevědomky osvojovat reálnější výslovnost.

Do jaké míry je, dle Vašeho názoru, učení se výslovnosti důležité?

Všichni se shodli, že výslovnost je důležitá hlavně z hlediska porozumění v jazyce. Respondent č. 1 opět zmínil, důležitost správné výslovnosti, ale zmínil i fakt, že i pokud někdo neovládá výslovnost zcela bezchybně, je schopen se domluvit. Uvádí, že správná anglická výslovnost působí lépe a kultivovaněji při komunikaci s rodilým mluvčím.

Shrnutí

Odpovědi na výše zmíněné otázky nám dávají poměrně věrný obraz o výuce cizích jazyků v českých školách. Běžná praxe je učení se převážně gramatické stránce jazyka. Konverzace je, jak už jsme zmínili, upozadována z mnoha důvodů, nejčastěji však můžeme mluvit o plné či přesahující kapacitě třídy. V dalším případě hraje roli pedagog, nemusí být nekvalifikovaný, i když i to se může stát, ale není si pouze jistý v oblasti výslovnosti a tak náplň hodiny plní pouze úkoly dané učebnicí. Zjistili jsme také, že anglickému přízvuku ve školách není věnovaná pozornost, nikdo nelpí na jeho používání a osvojování. Výsledkem je tudíž použití českého přízvukového modelu i v mluvené angličtině, jiní posluchači osvojený nemají. Z otázek také můžeme vyzdvihnout, že pokud dotazovaný nepotřebuje cizí jazyk ve své práci

nebo při studiu, dále se mu již nevěnuje. Pokud se dotazovaný věnuje angličtině dál, zvolí většinou nyní velice populární sledování seriálů a filmů v původním znění. Tento způsob nám však nemůže zprostředkovat problematiku přízvuku a nezaručí nám jeho správnou realizaci v našem vlastním projevu. Všichni dotazovaní zmínili důležitost výslovnosti.

6.5 Analýza přízvuku ve slovech

Druhá ústní část obsahovala slovíčka, z nichž většina jsou víceslabičná, s přízvukem nacházejícím se na druhé nebo třetí slabice. Dotazovaní byli požádáni o jejich přečtení. Následná analýza slov byla uskutečněna díky pořízené audio nahrávce, která je přiložena k práci na CD. Po přečtení slov byl dotazovaným předložen transkripční přepis slov, ve kterém měli respondenti vyznačit přízvuk.

Jelikož se tato práce zabývá pouze anglickým slovním přízvukem, je zde uvedeno třináct slov bez větného kontextu. Slova byla vybrána náhodně, jediným kritériem byla délka slova, která měla být více než jedna slabika.

Seznam vybraných slov:

ATLANTIC - DEVELOP – REPORT – ILLUSIONIST – HOTEL – DESERT (noun) – BRAZIL – HISTORY – HISTORICAL – BIOLOGY – ROUTINE – POLITICAL – PROTECT.

Díky menšímu počtu respondentů můžeme analyzovat každou nahrávku samostatně. Slova byla respondenty přečtena a v další samostatné části zapsána fonetickým přepisem. Každá nahrávka je rozebrána následujícím způsobem. Prvním slovem je vždy správná podoba slova, která není zapsána fonetickým přepisem, ale je zde vyznačena správná poloha přízvuku pomocí svislé čáry. Dále následuje přetranskribované slovo, které vychází z ústního projevu respondentů, tudíž jsou zaznamenány i možné odlišnosti ve výslovnosti dotazovaných, nejen poloha přízvuku (svislá čára). Třetí přepis slova je správná transkripce slov a je to poslední část projektu. Respondenti byli požádáni, aby v poslední části, která jim byla předložena samostatně, vyznačili do fonetického přepisu slova přízvuk dle svého uvážení. V poslední části je přízvuk označen pomocí podtržení dané slabiky a jejím tučným zvýrazněním.

Respondent č. 1

Tento respondent byl poměrně úspěšný. Objevila se sice slova, kdy přízvučná část nebyla snadno rozpoznatelná, ale ve většině případů je jasná prominence určité slabiky (ne však přehnaná) a redukce nepřízvučných slabik.

At'lantic - [ət'læntɪk] - přízvuk respondentem umístěn správně, [ətlæntɪk] – přízvuk umístěn správně.

de'velop - ['dɪvɪləp] - přízvuk umístěn na první slabiku, což je špatně, [dɪvɪləp] – přízvuk byl umístěn špatně.

re'port - [rɪ'pɔ:t] - přízvuk umístěn na správné slabice, [rɪpɔ:t] – správné umístění, shoda v obou případech.

i'llusionist - [ɪlu:'ʒnɪst] - nejproblematictější slovo z hlediska výslovnosti, špatně umístěný přízvuk, [ɪlu:ʒɪnɪst] – nesprávné umístění přízvuku.

ho'tel - [hou'tel] - správně umístění přízvuku, [həutel] – dobře umístěny přízvuk, oba případy se shodují.

'desert - ['dezət] - správné umístění, [dezət] – dobře umístěný přízvuk.

Bra'zil - ['brɑ:zɪl] - v tomto případě bylo slovo poměrně problematické z toho hlediska, že zde byla patrná redukce v první slabice, ale nebylo zde patrné odlišení obou slabik pomocí zvýraznění, tedy tónová výška obou slabik byla stejná. Jako přízvučná část byla po analýze určena první slabika, [brəzɪl] – v případě fonetického přepisu je přízvuk umístěn správně.

'history - ['hɪstəri] - dobře patrné umístění přízvuku na první slabice, [hɪstəri] – dobré umístění přízvuku. Vliv zde může mít model umístění českého přízvuku, který se v tomto případě shoduje s anglickým.

his'torical - [hɪs'tɔ:ɪkl] - dobře znatelné umístění přízvuku, [hɪstɔ:ɪkl] – správné umístění přízvuku.

bi'ology - ['baɪələdʒɪ] - špatné umístění, [baɪələdʒɪ] – přízvuk umístěn chybně na první slabice.

rou'tine - [ro'ti:n] - dobré umístění, [ru:ti:n] – správné umístění přízvuku.

po'litical - [pɒ'lɪtɪkl - přízvučná byla správně druhá slabika, [pəlɪtɪkl] – správné umístění.

pro'tect - [prɒ'tekt] - správné umístění přízvuku, [prətekt] – správné umístění přízvuku.

Respondent č. 2

Tento respondent, dělal očekávané chyby. Přízvučnou byla převážně v mluveném slově první slabika. Můžeme slyšet, že slabiky nejsou výrazně odlišovány, z toho pramení problémy s analýzou čtené části. V případě zobrazení přízvuku ve fonetickém zobrazení slov vidíme, že přízvuk je v jeho podání pohyblivý, ale většinou není umístěn správně.

At'lantic - ['atlantɪk] - přízvuk umístěn špatně na první slabice, [ətlæntɪk] - přízvuk umístěn špatně na první slabice.

de'velop - [de'veləp] - přečteno správně s přízvukem na druhé slabice, [dɪveləp] - graficky znázorněno na nesprávné slabice.

re'port - [re'pɔ:t] - přečteno s přízvukem na správné slabice, [rɪpɔ:t] - znázorněno dobře.

i'llusionist - [ɪ'luzɪənɪst] - je zde slyšitelný důraz na druhé slabice, [ɪlu:zənɪst]- Co se týče fonetického přepisu, zde je přízvuk umístěn na špatném místě.

ho'tel - ['hɒtel] - špatný odhad umístění přízvuku, [həʊtel] - špatný odhad umístění přízvuku, přízvuk má být na druhé slabice.

'desert - ['dezɪt] - dobře umístěný přízvuk , [dezət] - dobře umístěný přízvuk, jak v mluvené variantě, tak ve fonetickém přepisu.

Bra'zil - ['bræzɪl] - špatně umístěný přízvuk, [brɛzɪl] - špatně označený přízvuk.

'history - ['hɪstɔ:ri] - dobře umístěný přízvuk, [hɪstɔ:ri] - v tomto případě byla označena špatná slabika.

his'torical - [hɪs'tɔ:ɪkl] - přízvuk na správné slabice, [hɪstɔ:rɪkl] - ve fonetickém přepise byla zvolena špatná slabika.

bi'ology - ['biɒlədʒɪ] - špatně umístěný přízvuk, [baɪɒlədʒɪ] - špatně umístěný přízvuk.

rou'tine - [ru'ti:n] - při přečtení byla přízvuková správná slabika, [ru:ti:n] - ve fonetickém zobrazení je přízvukem označena špatně první slabika.

po'litical - ['pɒlɪtɪkəl] - špatné umístění přízvuku, [pɒlɪtɪkəl] - obsahuje špatně umístěný přízvuk.

pro'tect - ['prɒtɛkt] - špatné umístění přízvuku, [prɒtɛkt] - přízvuk umístěn špatně.

Respondent č. 3

Mluvčí je znevýhodněn oproti ostatním tím, že se anglicky učil pouze 3 roky. Je zde znatelný model českého přízvuku a absence redukce samohlásek, všechny redukované části jsou vyslovovány plně. Problém při analýze způsobovala stejná tónová výška všech slabik, nebylo příliš snadné určit přízvukovou slabiku, protože přízvuková část ve slově nebyla příliš patrná. Co se týče transkripce, je znatelná zmatenost a nejistota v umístění přízvuku. Označené slabiky byly dle mého názoru vybrány náhodně, protože respondent v této oblasti nebyl dostatečně poučen.

At'lantic - ['ætɪlɛntɪk] - počáteční písmeno je vysloveno plně, není znatelná prominence žádné slabiky, [ætɪlæntɪk] – přízvuk ve fonetickém přepisu je označen správně.

de'velop - ['develɒp] - v první slabice je plně vyslovena samohláska a slabika, která má být správně přízvukovaná není vyslovena zcela plně, za přízvukovou slabiku je označena první, [dɪvelɒp] – špatná poloha přízvuku v grafickém znázornění.

re'port - ['reɪpɔ:t] - opět se opakuje situace, kdy je v první slabice vyslovena znatelná samohláska po vzoru české výslovnosti, přízvuk je však umístěn špatně, [rɪpɔ:t] – přízvuk umístěn špatně.

i'llusionist - ['ɪlu:ʒnɪst] - slyšitelná prominence druhé slabiky, což je správně, [ɪlu:ʒɪnɪst] – ve fonetickém přepisu, byla však vybraná špatná slabika.

ho'tel - ['hɒtɛl] - převzatý model výslovnosti z mateřského jazyka s přízvukem na první slabice, [həʊtɛl] – graficky je však přízvuk ve slově vyjádřen správně.

'desert - ['dezert] - přízvuk umístěn správně, protože se shoduje s umístěním v češtině, je zde opět slyšitelná plná výslovnost v druhé slabice namísto redukce, [dezət] – v transkripci je však mylně zaznamenán jako přízvučná slabika poslední.

Bra'zil - ['brezil] - špatné umístění a absence redukce samohlásky v první slabice, která je nepřízvučná, [brezil] – stejné umístění bylo zvoleno i ve fonetickém přepisu.

'history - ['hɪstɔri] - správné umístění přízvuku, shodné s českým přízvukem, [hɪstɔri] – v části grafického znázornění však respondent udal špatnou slabiku jako přízvučnou.

his'torical - [hɪs'tɔrɪkl] - tónová výška slova je v tomto případě správně na přízvučné slabice, [hɪstɔrɪkl] – v případě transkripce byla jako přízvučná zvolená špatná slabika.

bi'ology - ['baɪɒdʒɪ] - špatné umístění, [baɪɒldʒɪ] – špatné umístění přízvuku.

rou'tine - [ru'ti:n] - přízvuk je umístěn správně, nejspíš z důvodu delší výslovnosti slabiky, [ru:ti:n] – graficky je však přízvuk položen na špatnou slabiku.

po'litical - ['pɒlɪtɪkl] - v mluvené části se opakuje model převzatý z češtiny, přízvuk je špatně umístěn na první slabice, [pɒlɪtɪkl] – fonetický přepis ukazuje přízvuk na poslední slabice, ani to však není správně.

pro'tect - ['prɒtekt] - není slyšitelné rozlišení slabik, přízvuk je na první slabice, [prɒtekt] - přízvuk umístěn na první slabice.

Respondent č. 4

Nejstarší z dotazovaných začal s osvojováním si cizího jazyka v pozdějším věku, než je nyní obvyklé. Možná z těchto důvodů nedosáhne bez intenzivních hodin angličtiny takových výsledků jako mladší dotazovaní. Je poměrně těžké zbavit se naučeného přízvuku z češtiny, i když je respondent, alespoň z praktické stránky, obeznámen s přízvukem anglickým. V tomto případě je to dosti znatelné.

At'lantic - ['atlantɪk] - přízvuk je znatelně na první slabice, [ətlæntɪk] - zatímco v transkripci je na slabice poslední, ani jedno umístění není správně.

de'velop - ['develɒp] - přízvuk není přiřazen ke správné slabice, [dɪvelɒp] - špatné umístění přízvuku.

re'port - ['reɪpɔ:t] - přízvuk je slyšitelný na první slabice, což je chyba, [rɪpɔ:t] - v přepisu je přiřazen správně.

i'llusionist - ['ɪlu:ʒənɪst] - přízvuk je slyšitelný na první slabice, špatně, [ɪlu:ʒənɪst] - správné přiřazení přízvuku.

ho'tel - ['həʊtel] - špatně umístěný přízvuk, [həʊtel] - špatně umístění přízvuku. Klasická chyba jako u většiny dotazovaných.

'desert - [de'sɜ:t] - špatné umístění přízvuku, [dezət] - zvolena chybná slabika.

Bra'zil - ['bræzɪl] - opět český přízvukový model, ale chybný, [bræzɪl] - špatné umístění přízvuku.

'history - ['hɪstɔ:ri] - správně přízvukováno, [hɪstɔ:ri] - správně přízvukované.

his'torical - ['hɪstɔ:rikl] - špatné umístění přízvuku, [hɪstɔ:rikl] - špatný přízvukový model.

bi'ology - ['baɪɒlədʒɪ] - špatně umístěný přízvuk, [baɪɒlədʒɪ] - nesprávná slabika.

rou'tine - [ru:'ti:n] - dobré umístění přízvuku, [ru:ti:n] - správné umístěný přízvuku.

po'litical - ['pɒlɪtɪkl] - klasické převzetí českého přízvukového modelu, přízvuk špatně umístěn na první slabice, [pɒlɪtɪkl] - jako přízvuková je špatná slabika.

pro'tect - ['prɒtekt] - převzetí českého přízvukového modelu, přízvuk špatně umístěn na první slabice, [prɒtekt] - špatné umístění přízvuku.

Respondent č. 5

V tomto případě se setkáváme se znalostí přízvuku, jak dotazovaný uvedl, bohužel však není schopen důsledně tyto znalosti využít při výslovnosti. Dost často je u daného respondenta, v mluvené části přízvukování na první slabice, ale ve fonetickém přepisu, je přízvuk označen na správné slabice.

At'lantic - ['etlentik] - plná výslovnost na pozici redukované samohlásky na začátku slova, v ostatních slabikách není znatelné žádné odlišení, [ətɫæntik] – grafické označení přízvuku je správné.

de'velop - [di'vɪləp] - přízvuk je umístěn dobře, ale v poslední slabice zní dvouhláska ou, tato část slova má však obsahovat redukci v podobě ə. [dɪvɛləp] – přízvuk je umístěn dobře.

re'port - [rɪ'pɔ:rt] - správné umístění přízvuku, [rɪpɔ:t] – špatné umístění ve fonetickém přepisu.

i'llusionist - ['ɪluzɪənɪst] - přízvuk v mluvené části je na první slabice, což je špatně, [ɪlu:zɪnɪst] - v transkripci byl respondent, co se týče uvedení přízvuku úspěšný.

ho'tel - ['həʊtəl] - přízvuk je špatně umístěn, [həʊtel] – přízvuk je špatně umístěn.

'desert - [dɪ'zɜ:t] - záměna výslovnosti a umístění přízvuku se slovesem desert, [dezət] – graficky je však přízvuk umístěn dobře.

Bra'zil - ['brɜ:zɪl] - patrný přízvuk na první slabice, [brɜ:zɪl] – stejně označen i v transkripci.

'history - ['hɪstəri] - shoda s českým přízvukem, [hɪstəri] – shoda s českým přízvukem.

his'torical - [hɪs'tɔ:rɪkl] - dobře umístěný přízvuk, [hɪstɔ:rɪkl] – dobře umístěný přízvuk.

bi'ology - [baɪ'ɒlədʒɪ] - přízvuk je zde umístěn správně, [baɪɒlədʒɪ] – ve fonetickém přepisu však nikoliv.

rou'tine - [ru'ti:n] - prodloužení druhé slabiky opět zní jako prominence, přestože to není poznávací znamení pro přízvuk, [ru:tɪ:n] – shoda umístění přízvuku v obou případech.

po'litical - ['pɒlɪtɪkl] - opět plná výslovnost v první slabice váže i přízvuk, který je špatně umístěn, [pɒlɪtɪkl] – fonetický přepis s přízvukem je však správně.

pro'tect - ['prəʊtekt] - není zde slyšitelná redukce v první slabice, která je v tomto případě zvolena jako přízvučná i díky špatné výslovnosti dvouhlásky ou místo ə, což je však špatně. [prətekt] – v transkripci je ale místo přízvuku zvoleno dobře.

Respondent č. 6

Analýza výkonu tohoto respondenta byla velice problematická. Je zde patrné jisté zvýraznění přízvučných slabik, pomocí zvýšené hlasové intenzity tj. pomocí síly hlasu. Dále byla problematická otázka redukce, kdy bylo slyšet jisté polykání samohlásek na místě redukce, tudíž tento jev byl brán jako redukování samohlásek ve slabikách. Při analýze bylo znatelné, že respondent přebíral model českého přízvuku.

At'lantic - [et'lentɪk] - patrná prominence pomocí zesílení hlasu na správné slabice, [ətlæntɪk] – respondent v části kde, měl přízvuk graficky znázornit, označil hned dvě slabiky a to první a poslední a však nesprávně.

de'velop - ['develəp] - chybná plná výslovnost samohlásky v první slabice, špatně umístění přízvuku, [dɪveləp] - přízvuk je umístěn nesprávně.

re'port - [rɪ'pɔ:t] - správné umístění, [rɪpɔ:t] - správně.

i'llusionist - ['ɪlu:ʒənɪst] - vyslovení přízvuku je chybné, [ɪlu:ʒənɪst]- umístění ve fonetickém přepisu je chybně na první slabice, model českého přízvuku.

ho'tel - ['həʊtel] - velice jasně slyšitelné umístění přízvuku na první slabice, ale špatně [həʊtel] - ve fonetickém přepise je přízvuk také špatně umístěn.

'desert - [dɪ'zɜ:t] - dotazovaný vyslovuje slovo s přízvukem na druhé slabice, jde však o špatně umístěný přízvuk, [dezət] - špatně zaznamenáno i graficky,

Bra'zil - [brə'zɪl] - v mluvené části je kladen velký důraz na poslední slabiku slova, což je správně, [brəzɪl] - při grafickém znázornění, je však špatně uveden přízvuk na slabice první.

'history - ['hɪstɔ:ri] - správné umístění přízvuku na začátku slova, [hɪstɔ:ri] - ve fonetickém přepisu se však objevují dvě přízvučné části v jednom slově.

his'torical - [hɪstɔ:'rɪkl] - přízvuk je umístěn špatně, [hɪstɔ:rɪkl] - přízvuk je umístěn shodně, ale na špatném místě.

bi'ology - [brɪ'ɒlədʒɪ] - v mluvené formě je přízvuk nastaven správně, [baɪɒlədʒɪ] - co se týče grafického znázornění, opět respondent označil jako přízvučné dvě slabiky.

rou'tine - [ru'ti:n] - slovo bylo přečteno s určitou prominencí na druhé slabice, což je možná zapříčeno dlouhou výslovností, [ru:ti:n] - pokud jde o grafické znázornění, je jako přízvuková část označena první slabika, ale chybně.

po'litical - [pɒlɪtɪkl] - přízvuk na první slabice, což je špatně, [pɒlɪtɪkl] - přízvukováno na první slabice, ovšem chybně.

pro'tect - [prɒtekt] [prɒtekt] - český přízvukový model znatelný v obou případech.

Respondent č. 7

Z analýzy schopností dotazovaného nám může být jasné, že je jazykově na velmi dobré úrovni. V mluveném slově sice jsou odchylky od správného umístění přízvuku, ale v grafickém zobrazení přízvuku ve slovech byl velice zdatný.

At'lantic - [ət'læntɪk] - vysloveno správně, [ət'læntɪk] - zaznamenáno správně.

de'velop - [dɪ'velɒp] - správně vyslovený přízvuk, [dɪ'velɒp] - přízvukováno správně.

re'port - [rɪ'pɔ:t] - správně přízvukováno, [rɪ'pɔ:t] - opět shoda.

i'llusionist - [ɪ'luzɪənɪst] - v tomto případě nebyl přízvuk tak jasně slyšitelný jako v předešlých, ale byl umístěn správně, [ɪlu:ʒənɪst] - správné umístění.

ho'tel - [həʊtəl] - špatné umístění, [həʊtel] - ve fonetické části byl přízvuk zaznamenán dobře.

'desert - [dezət] - správné umístění, [dezət] - správně.

Bra'zil - [bræzɪl] - ve výslovnosti byl jasně přízvuk umístěn na první slabiku, [bræzɪl] - v případě grafického znázornění, však označil dotazovaný druhou slabiku jako přízvukovou a správně.

'history - [hɪstəri] - správně, [hɪstəri] - oba případy jsou správně.

his'torical - [hɪs'tɒrɪkl] - správné umístění přízvuku, [hɪstɒrɪkl] - shoda v obou způsobech.

bi'ology - ['baɪlədʒɪ] - v tomto případě bylo umístění přízvuku v mluvené části špatně, [baɪlədʒɪ] - graficky však správně.

rou'tine - [ru'ti:n] - správné umístění přízvuku, [ru:ti:n] - správné umístění přízvuku.

po'litical - [pəʊ'litɪkl] - správné umístění, [pəlɪtɪkl] - opět shoda.

pro'tect - ['prɒtekt] - špatné umístění, [prɒtekt] - jediný případ kdy se dotazovaný zmýlil v obou případech.

Respondent č. 8

Tento respondent je klasickým příkladem, kdy si mluvčí převeze do cizího jazyka model své mateřské řeči. Dotazovaný uvedl, že s přízvukem má jisté zkušenosti, ale ty v mluveném slovu nejsou patrné. Aplikaci získaných zkušeností můžeme vidět v transkribované části, kdy některá slova byla zvládnuta se správně označeným přízvukem.

At'lantic - ['etlɛntɪk] - špatně umístěný přízvuk, [ætlæntɪk] - v transkribované části byla chybně označena jako přízvučná slabika první.

de'velop - ['dɪvɪləp] - zde vidíme případ, který je docela častý u daného respondenta. V mluvené části je přízvuk na slabice první, což je chybné, [dɪveləp] - v této části je jako přízvučná označena správná slabika.

re'port - ['rɪpɔ:t] - špatné umístění, [rɪpɔ:t] - špatné umístění.

i'llusionist - [ɪ'lʊʒɪənɪst] - v mluveném slově je patrný správný přízvuk, [ɪlu:ʒənɪst] - grafické znázornění je však chybné.

ho'tel - ['həʊtel] - špatné umístění, [həʊtel] - špatné umístění přízvuku. Poměrně častá chyba českých mluvčích v případě tohoto slovíčka.

'desert - ['dɪzert] - přízvuk je správně umístěn, [dezət] - přízvuk je správně umístěn. Oba případy jsou správné, také díky podobnosti s českým přízvukem.

Bra'zil - ['bræzɪl] - špatná pozice přízvuku, [bræzɪl] - špatná pozice přízvuku.

'history - ['hɪstəri] - v mluveném slově je patrný přízvuk na první slabice, [hɪstəri] - ve fonetickém přepisu však byl přízvuk umístěn chybně na druhou slabiku.

his'torical - [hɪs'tɔrɪkl] - opět je v mluvené části přízvuk na správné pozici, [hɪstɔrɪkl] - graficky je však znázorněn na špatné slabice.

bi'ology - ['baɪlədʒɪ] - špatné umístění přízvuku, [baɪlədʒɪ] - špatné umístění přízvuku, shoda respondenta v obou případech však není správná.

rou'tine - ['ruːtɪn] - špatné umístění přízvuku, [ruːtɪn] - použití českého přízvukového modelu, avšak chybné.

po'litical - ['pɒlɪtɪkl] - chybné znázornění, [pɒlɪtɪkl] - chybné znázornění.

pro'tect - ['prɒtekt] - v mluvené části byla přízvuková slabika první, což je chyba, [prɒtekt] - ve fonetickém přepisu byl však přízvuk umístěn správně.

Respondent č. 9

Opět se prokazuje přebírání způsobu českého přízvuku u slov, u kterých je pozice přízvuku v angličtině pro respondenta nejasná.

At'lantic - ['etləntɪk] - v mluveném projevu, byl přízvuk na slabice první, [ətləntɪk] - ve fonetickém přepisu však byl umístěn na správnou slabiku.

de'velop - [dɪ'veləp] - v tomto případě respondent řekl slovo s přízvukem na správném místě, [dɪveləp] - v transkripci jej zaznamenal na špatné slabice.

re'port - [rɪ'pɔrt] - správné umístění přízvuku, [rɪpɔ:t] - shoda v obou případech.

i'llusionist - ['ɪluːzənɪst] - v mluveném projevu byla jasná prominence na správné slabice, [ɪluːzənɪst] - v transkripci však byla označena špatně.

ho'tel - ['həʊtəl] - špatně umístěný přízvuk, [həʊtel] - klasický model pro české mluvčí, avšak špatný.

'desert - ['dɪzert] - správné umístění přízvuku, [dezət] - dobře umístěný přízvuk.

Bra'zil - ['brezil] - mylné vyslovení přízvuku, [brɛzil] - i označení přízvuku na první slabice.

'history - ['hɪstɔri] - správné umístění přízvuku v mluveném projevu, [hɪstɔri] - špatné umístění ve fonetickém přepisu.

his'torical - [hɪs'tɔrɪkl] [hɪstɔrɪkl] - podobná situace jako v předešlém případě.

bi'ology - ['baɪɒdʒɪ] - správné umístění přízvuku v mluveném projevu, [baɪɒdʒɪ] - špatné umístění přízvuku.

rou'tine - [ru'tɪn] - v mluvené řeči jasná prominence správně přízvučné slabiky, [ru:tɪ:n] - v transkripci však ne.

po'litical - ['pɒlɪtɪkl] - špatné umístění přízvuku, [pɒlɪtɪkl] - špatné umístění přízvuku.

pro'tect - ['prɒtekt] - špatné umístění přízvuku, [prɒtekt] - špatné umístění přízvuku, pravděpodobně přejatý model českého přízvuku.

Respondent č. 10

Dotazovaný je typickým modelem, kdy se česká výslovnost promítá do cizího jazyka.

At'lantic - ['ætɪlɛntɪk] - přízvuk umístěn špatně, [ætlɛntɪk] - přízvuk umístěn špatně.

de'velop - ['dɪvelɒp] - přízvuk je v mluveném projevu umístěn na první slabice, což je špatně, [dɪvelɒp] - špatné umístění přízvuku.

re'port - [re'pɔrt] - přízvuk je zobrazen správně, [rɪpɔ:t] - přízvuk zobrazen správně.

i'llusionist - [ɪ'luzɪɒnɪst] - v mluveném projevu je přízvuk umístěn správně, [ɪlu:zɒnɪst] - v grafickém znázornění nikoliv.

ho'tel - ['hɒtel] - přízvukem označena první slabika, ale špatně, [hɒutel] - špatné umístění přízvuku.

'desert - ['dezert] - přízvuk je dobře umístěn, [dezət] - přízvuk je dobře umístěn.

Bra'zil - ['brazil] - špatně označený přízvuk, [brɛzil] - špatně označený přízvuk.

'history - ['hɪstəri] - dobře slyšitelný přízvuk, [hɪstəri] - dobře zobrazený přízvuk.

his'torical - [hɪs'tɔrɪkl] - v prvním případě je přízvuk umístěn dobře, [hɪstɔrɪkl] - v druhém však nikoliv.

bi'ology - ['baɪlədʒi] - špatné umístění přízvuku, [baɪlədʒi] - přízvuk není umístěn správně.

rou'tine - [ru'ti:n] - druhá slabika vyslovena jako přízvučná, což je správně, [ru:ti:n] - přízvuk znázorněn na správné slabice.

po'litical - ['pɒlɪtɪkl] - špatně označený přízvuk, [pɒltɪkl] - špatně označený přízvuk.

pro'tect - ['prɒtekt] - v mluveném slově byla jako přízvučná vyslovena slabika první, špatné umístění [prɒtekt] - špatné umístění.

Shrnutí

Velice důležité je zmínit, že analýza získaných informací, v podobě audio záznamu, byla pro další zkoumání velice problematická. Často nebylo primárně poznat umístění přízvuku respondentem, bylo tak nutné si pořízený záznam přehrávat několikrát po sobě. Často nebylo zcela zřejmé, jestli se ve výslovnosti vůbec nějaký přízvuk objevil či ne.

Při přepisu ústního projevu respondentů do transkripce vidíme, že většina z nich nemá sklony k redukci nepřízvučných slabik ve slově, i v případě, že přízvuk umístili na dobrou slabiku, tak nepřízvučná část byla vyslovena neredukovaně tzn. plně. Tento model je převzat z mateřského jazyka, kde redukce v tomto smyslu není. Co se týče poslední části, která byla písemná, slovo bylo uvedeno v transkripci, která mohla respondentům sloužit jako pomůcka pro umístění přízvuku. Potvrzuje se však, že většina dotazovaných nebyla seznámena ani se základními vlastnostmi přízvuku, protože přízvuk umísťovali i na slabiky obsahující ə, které může značit, že slabika je nepřízvučná.

Pro rychlejší orientaci nám poslouží následující tabulky. První tabulka obsahuje přehled slov se správným či špatným umístěním přízvuku jednotlivými respondenty při ústní části.

Ústní část	Atlantic	Develop	Report	Illusionist	Hotel	Desert	Brazil	History	Historical	Biology	Routine	Political	Protect
respondent č. 1	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Správně
respondent č. 2	Chybně	Správně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 3	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 4	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 5	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Správně	Správně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 6	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 7	Správně	Správně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně
respondent č. 8	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně
respondent č. 9	Chybně	Správně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 10	Chybně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně

Tabulka 2 Úspěšnost respondentů - ústní část, vlastní zpracování

Druhá tabulka obsahuje údaje, o správném a špatném umístění přízvuku respondenty ve fonetickém přepisu.

Grafická část	Atlantic	Develop	Report	Illusionist	Hotel	Desert	Brazil	History	Historical	Biology	Routine	Political	Protect
respondent č. 1	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Správně
respondent č. 2	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně
respondent č. 3	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně
respondent č. 4	Chybně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně
respondent č. 5	Správně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Správně	Správně	Správně
respondent č. 6	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně
respondent č. 7	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Správně	Chybně
respondent č. 8	Chybně	Správně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Správně
respondent č. 9	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně	Chybně
respondent č. 10	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně	Správně	Chybně	Chybně

Tabulka 3 Úspěšnost respondentů - grafická část, vlastní zpracování

Získané údaje dále využijeme následujícím způsobem. Ze zjištěných dat určíme úspěšnost respondentů v umístění přízvuku, v mluvené části a v grafickém znázornění, a to v závislosti na vzdělání. Jako první je uvedena úspěšnost dotazovaných v mluvené části. Z celkového počtu správných odpovědí bylo 46 % s vysokoškolským vzděláním (3 respondenti), 24 % se středoškolským (4 respondenti) a 30 % se středně odborným (3 respondenti). V tomto případě dosáhli respondenti středoškolského a středního odborného vzdělání lepších výsledků. Důvodem může být, že se s některými slovy mohli již setkat a výslovnost mají „naposlouchanou“, byla zde však i slova s přízvukem na první slabice, což je typické pro češtinu a tato slova mohla dopomoci k lepším výsledkům.

Graf 1 Závislost na vzdělání - ústní část, vlastní zpracování

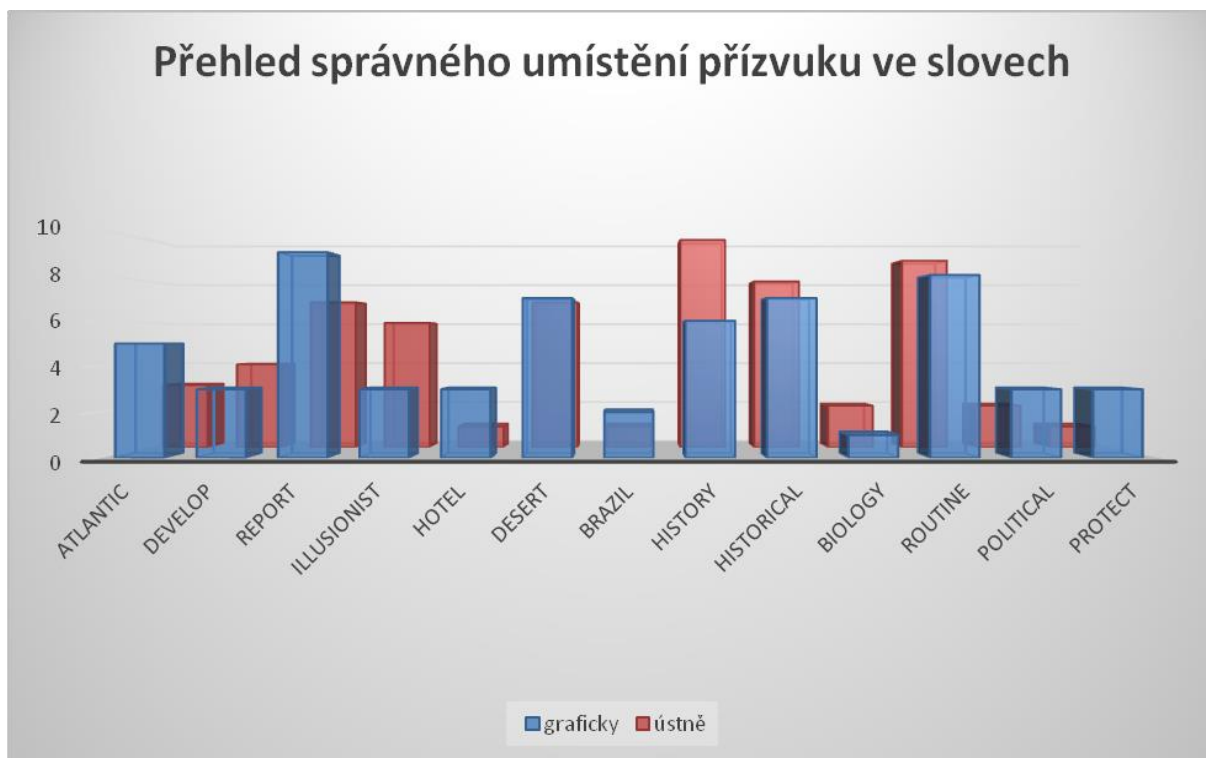
V druhém případě je graf zaměřen na úspěšnost v grafickém znázornění v závislosti na vzdělání. Z celkového počtu správných odpovědí bylo 64 % respondentů s vysokoškolským vzděláním (3 respondenti), 20 % se středoškolským vzděláním (4 respondenti) a 16 % se středním odborným (3 respondenti). Zde vidíme jasnou převahu vysokoškoláků, většina z nich se v anglickém jazyku zdokonaluje dál a zabývají se jazykem víc do hloubky. Zatímco všichni se středně odborným a převážná většina se středoškolským vzděláním se dále jazyku nevěnují a dále se v něm nezdokonalují.

Graf 2 Závislost na vzdělání - grafická část, vlastní zpracování

Další graf nám může pomoci při ucelení představy o slovech, jenž nám obecně mohou činit v oblasti přízvuku problémy. Graf znázorňuje v modrých sloupcích úspěšnost v umístění přízvuku v transkripci těchto slov. Oranžový sloupec poukazuje na slova, která byla vyslovena s přízvukem na správné slabice. Nyní zmíníme úspěšnost u jednotlivých slov v obou disciplínách. Slovo „Atlantic“ je mnohem problematičtější z hlediska umístění přízvuku v mluvené části pouze tři respondenti jej umístili na správnou slabiku, úspěšnější bylo grafické znázornění přízvuku ve slově pět z dotazovaných ho označilo dobře. „Develop“ bylo úspěšnější z hlediska výslovnosti, kdy bylo slovo přízvukováno dobře ve čtyřech případech a ve fonetickém přepisu bylo správně znázorněno třemi respondenty. Nejúspěšněji byl přízvuk znázorněn v případě slova „report“, a to devíti lidmi. Správně bylo umístění přízvuku odposloucháno v sedmi případech. Slovo „illusionist“ bylo jednodušší pro dotazované z hlediska výslovnosti, kdy šest z nich umístilo přízvuk správně. Ve fonetickém přepisu se správné umístění povedlo třem lidem. „Hotel“ se správným přízvukem vyslovil jeden respondent a graficky byl dobře umístěn ve třech případech. „Desert“ bylo v obou případech správně přízvukováno sedmi dotazovanými. „Brazil“ vyslovili s přízvukem na druhé slabice jeden dotazovaný a ve fonetickém přepisu tak byl znázorněn dvěma respondenty. Slovo „history“ bylo nejúspěšnější z hlediska výslovnosti a to všemi dotazovanými tedy deseti lidmi, bylo vysloveno s přízvukem na první slabice. V tomto případě je jasné působení modelu českého přízvuku. Co se týče grafického znázornění přízvučné slabiky, pouze šest respondentů označilo první slabiku jako přízvučnou. Podobné slovo „historical“ bylo úspěšně vysloveno v osmi a graficky správně znázorněno v sedmi případech. „Biology“ bylo slovo velice problematické z toho důvodu, že výslovnost byla přejata z češtiny, protože je používáno i v naší řeči. V mluveném projevu byli úspěšní dva respondenti a v grafickém znázornění pouze jeden. Ve slově „routine“ bylo v mluvené disciplíně úspěšných devět lidí a při znázornění přízvuku ve fonetickém přepisu osm dotazovaných. Ve slově „political“ byl správně přízvuk v mluvené řeči umístěn dvěma respondenty a v písemné části bylo správně toto slovo přízvukováno ve třech případech. „Protect“ bylo vysloveno správně pouze v jednom případě, co se týče grafického znázornění, zde uspěli tři dotazovaní. Z toho vyplývá, že nejméně problematická při čtení byla slova, kdy byl přízvuk na první slabice, respondenti totiž převzali přízvukový model z mateřského jazyka. Největší komplikace nastaly v případě anglických slov, která jsou totožná s českými, ale výslovnost a přízvuk mají odlišný. V případě znázornění přízvuku v transkripci nejsou výsledky tak jednoznačné, převážná většina respondentů nebyla takřka vůbec seznámena

s problematikou přízvuku z teoretické stránky, tudíž většina z nich měla v této části značné problémy a spíše odhadovali možnou polohu přízvuku, proto jsou výsledky této disciplíny tak různorodé.

Graf 3 Přehled správného umístění přízvuku ve slovech, vlastní zpracování

6. Anglický slovní přízvuk při výuce

V České republice je mnoho lidí, kteří umí dobře anglicky, ale velká část z nich používá tento jazyk pouze pro komunikaci v zaměstnání nebo ve svém soukromém životě. Zvládají cizí jazyk z pohledu gramatiky velice dobře, problém nastává v případě výslovnosti. Pro české vyučující je poměrně typické upřednostňování gramatiky před konverzací v hodinách anglického jazyka. Měla jsem tu možnost ověřit si situaci na školách sama při praxi na druhém stupni základní školy. Děti se často styděly mluvit, protože nebyly zvyklé na to, aby samy vyprodukovaly slovní projev v angličtině. Pokud jde o poslech, který je součástí výuky, je časté, že jsou používány pouze nahrávky přidávané k učebnicím. Co se týče soukromých lekcí, je pestrost užívaných materiálů často větší, s tím však roste i cena hodiny. Vyučující by si však měli uvědomit, že dobrá výslovnost je potřebná nejen kvůli lepšímu znění naší

angličtiny. Z osvojení si správného znění slov i řeči, vyplývá další výhoda v podobě snadnějšího porozumění ústnímu projevu rodilých mluvčích.

Pro osvojení si užívání přízvuku je důležité si řeč „naposlouchat.“ V dnešní době je to poměrně snadné a takřka zdarma. Pokud má jednotlivec snahu se v této disciplíně zlepšit, může se o to pokusit následovně. Nejlepším způsobem jak zkušenosti s mluvenou angličtinou získat je poslech zahraničních rádií, televizních zpráv, avšak velice populární jsou filmy a seriály v původním znění nebo poslech hudby. Zpětnou vazbu lze vytvořit pomocí analyzování nahrávky vlastního mluveného projevu či jednotlivých slov. Další variantou jsou hodiny s rodilým mluvčím, které fungují na stejném principu, učit se přízvuk nápodobou. Výhodu však můžeme najít v interakci, kdy nám rodilý mluvčí poskytne zpětnou vazbu, opraví nebo poradí s výslovností.

V případě výuky tohoto téma ve škole se můžeme setkat s mnohem složitější situací. Anglický jazyk je na základních školách vyučován jako povinný předmět od 90. let. V závislosti na historickém vývoji naší země, kdy výsadní postavení měla ruština, můžeme snadno odhadnout úroveň výuky angličtiny na základních školách. Postupem času se situace zlepšila, ale stále přetrvává memorování gramatiky, která je velice podstatnou lingvistickou částí jazyka, ale ubírá prostor dalším disciplínám. Příčin, které vedou k opomíjení této problematiky, je více. Velmi častým jevem je přesáhnutí kapacity ve třídách při výuce cizího jazyka. Učitel se tedy žákům nemůže věnovat individuálně. Další velice častou příčinou je sám pedagog. Může se stát, že si sám není jistý ve výuce výslovnosti nebo má špatnou výslovnost. Z toho také vyplývá, že by se učitelé jazyků měli dále vzdělávat a přenášet tyto zkušenosti do výuky.

Důležité je seznámit posluchače aspoň se základy fonetické stránky hned v počátcích jejich osvojování si jazyka. Netrápit je složitými poučkami, ale obeznámit je s důležitostí přízvuku a uvést skutečnost, že jeho špatné či žádné používání může vést k nesrozumitelnosti mluveného projevu. Dále pokračovat už v praktickém procvičování přízvuku.

Co se týče praxe, je mnoho publikací, které radí jak pedagogicky uchopit mluvenou část jazyka. Nyní uvedeme několik technik na procvičování výslovnosti anglického jazyka z knihy Celce-Murcia (1991).

- Poslech, opakování a nápodoba – studenti „naposlouchají“ model výslovnosti, nahrávku nebo projev učitele, dále opakují a snaží se co nejdříve předlohu napodobit.
- Jazykolamy – pomocná strategie pro zlepšení
- Minimal pair – cvičení, kdy je zadaná dvojice slov, která mají stejný problematický zvuk a jsou tak kontrastována. Takto se mohou tvořit kontrasty na úrovni slov či dokonce vět.
- Vývojové přiblížení se cvičením – některé zvuky jsou složitější a tak se jejich výslovnost připodobňuje k méně obtížnějším.
- Procvičování přesunu samohlásek a přízvuku a to v etymologicky souvisejících slovech.
- Čtení nahlas - mohou studenti provádět prostřednictvím poezie, her a dialogů, kdy se zaměří na problematické prvky řeči (přízvuk, intonace, aj.).
- Pořizování audio záznamu mluveného projevu studentů – umožňuje vyučujícímu analýzu ústního projevu a následnou zpětnou vazbu popřípadě sebehodnocení samotného žáka.
- Hraní scének či dramatizace, kdy mnoho studentů mluví lepší angličtinou, protože se stylizují do jisté role.

7. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo potvrzení domněnek, že anglický slovní přízvuk způsobuje značné potíže, zvláště českým mluvčím. Toto téma jsem si vybrala na základě vlastních zkušeností s přízvukem. S problematikou anglického přízvuku jsem se seznámila až z počátku studia na vysoké škole v hodinách fonetiky. Díky této práci jsem mohla zjistit, že opomíjení tohoto téma je na českých školách poměrně časté. Výjimkou jsou jazykové školy a důslední učitelé či rodilí mluvčí, ti se však soustředí na problematiku přízvuku pouze z praktického hlediska. V případě teoretického výkladu je běžné vynechání tématu přízvuku učiteli úplně. Naše problému v oblasti přízvuku jsou snadno objasnitelné. V českém jazyce nepřikládáme

přízvuku přílišnou důležitost, je vždy umístěn na začátku slova popřípadě na předložce, která v mluveném slově může znít jako součást slova. V případě intenzity a výraznosti český slovní přízvuk zaostává za anglickým. Tato skutečnost je snadno dokazatelná v porovnání obou jazyků prostřednictvím poslechu rodilých mluvčí angličtiny a češtiny. Angličtina je mnohem melodičtější než čeština. S touto skutečností jsem se setkala v praktické části při analýze získaných audio záznamů. Často bylo velice problematické určit, která ze slabik je prominentní, protože byly všechny vysloveny se stejnými zvukovými vlastnostmi. Zatímco v angličtině je ve většině případů slyšitelné místo přízvuku a to základě odlišných zvukových vlastností slabik ve slově. Další skutečností, ze které pramení naše neznalost anglického přízvuku, jsou samotní pedagogové. Problém začíná již při vzdělávání budoucích učitelů, vysoké školy mají poměrně velkou kapacitu studentů, což může být na úkor výuky, kdy nemají dost času k probrání dané problematiky. Z čehož vyplývá, že si nemusí být jistí v umístění přízvuku a uplatňují tak v angličtině přízvukový model z mateřského jazyka, tento nešvar však přejímají jejich žáci již na základní škole.

V teoretické části byly zmíněny informace z oblasti historického vývoje anglického jazyka, charakteristika přízvuku obecně, srovnání českého a anglického slovního přízvuku a několik pravidel pro umístění slovního přízvuku v anglických slovech. Zajímavější část z mého pohledu však nastala při zpracovávání praktické části práce. Dostala jsem se do přímého kontaktu s mluvčími, kteří se profesně nevěnují anglickému jazyku, ale jeho výukou si prošli a někteří ve vzdělávání stále pokračují. Naprostá většina z nich označila přízvuk jako důležitý, přestože s jeho fungováním většinou nebyli seznámeni. Jeden z dotazovaných však také dodal, že k základnímu dorozumění v cizím jazyku si vystačíme i bez správného přízvuku ve slovech. Pokud však chceme znít autentičtěji, je lepší se v mluveném slově zdokonalovat.

Při analýze uvedených slov, která byla respondenty přečtena, jsem narazila na komplikace způsobené používáním modelu českého přízvuku. Někdy však můžeme vnímat vliv naposlouchané angličtiny. V poslední části, kdy dotazovaní měli graficky znázornit přízvučnou slabiku v transkripci daných slov, se ukázala celková neznalost v oblasti fonetiky. Někteří z dotazovaných aplikovali dobře své praktické znalosti do teoretické roviny, další z nich však přízvuk ve fonetickém přepise pouze odhadovali. Celkově můžeme označit za slova nejméně problematická ta, která obsahují přízvuk na první slabice. Za nejproblematictější mohou být označena slova víceslabičná s přízvukem jinde než na první slabice.

Celá tato práce potvrzuje, že anglický slovní přízvuk není pro české mluvčí snadnou disciplínou a proto by se k takto problematickému tématu mělo pečlivěji přistupovat už na nejnižších stupních základní školy. Nutné je však také dostatečné vzdělávání v oblasti výslovnosti i u samotných pedagogů.

8. Summary

This Bachelor thesis deals with the mistakes of Czech speakers with regards of English word stress. Czech and English word stress differs in the system of word stress and also in the implementation of unstressed syllables (these syllables are reduced in English language, in Czech however they are not reduced). Therefore it is assumed that Czech speakers will take over Czech language word stress models. Based on this assumption were identified following hypotheses that are going to be examined in this thesis:

The word stress model will be taken over from the mother tongue (interviewees will tend to put word stress on first syllables as it is done in Czech language).

As in Czech language there do not occur the reduction of vowels in unstressed syllables, in English the interviewees will tend to use their full, unreduced forms.

The sample for confirmation or refutation of above listed hypotheses was ten randomly chosen interviewees. The choice was made regardless of the age, education and the level of English. The spoken English of interviewees was recorded and afterwards analysed. In the written part of the questionnaire the interviewees were asked to visualize the word stress in the transcription of the given words.

In the first part of the thesis there are theoretical bases for the researched matter. Firstly the word stress characteristics was described. The following part of the thesis focused on the history and development of English language and also on word stress placement rules. Both (Czech and English) language systems were compared from the point of word stress and unstressed syllables reduction. From this comparison implies that in Czech language the word stress is connected with first syllable whereas in English language the word stress can be on different syllables. The other difference is in the reduction of unstressed syllables, in English there is this kind of reduction whereas in Czech there is not. To confirm or to refute the above mentioned hypotheses was made a project by the author of the thesis. This project

consists of three parts. Firts part was based on the interview through which the author gained necessary information about the tested sample of interviewees and about their awareness on the topic, especially their opinions and experiences with the word stress and pronunciation education in English language. The second part of the project dealt with the recordings of the interviewees and the analysis of the words because of the above mentioned aspects. Record where the interviewee read the words chosen by the author was made. The analysis proved that interviewees were actually influence by their mother tongue in word stress placement because interviewees tended to put word stress on the first syllable of polysyllabic English words despite the fact that primary word stress of these words should be on the second or third syllable. The analysis also shows that most of the interviewees is not used to reducing unstressed gramatical words in spoken English and they tended to pronounce their full stressed forms on all the places as they are used to from the mother tongue.

9. Použitá literatura

Bibliografie

CELCE-MURCIA, Marianne. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. 2. vyd. Boston: Heinle & Heinle, 1991.

KYMLA, CSc., PhDr. Ivan. *Výslovnost a přízvuk slov anglického odborného jazyka*. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, 1987.

PAČESOVÁ, Jaroslava. *Fonetika a fonologie současné angličtiny*. Brno: Masarykova univerzita, 1982.

PALKOVÁ, Zdena. *Fonetika a fonologie češtiny s obecným úvodem do problematiky oboru*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, vyd. Karolinum, 1997.

POLDAUF, Ivan. *Anglický slovní přízvuk*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n.p., Praha 1, 1983.

ROACH, Peter. *English phonetics and phonology: a practical course*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 1991.

ŘEŘIČHA, Václav. *Anglicko-český glosář fonetických a fonologických termínů*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, 1998.

SKALIČKOVÁ, Alena. *Fonetika současné angličtiny*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982.

Internetové zdroje

KRČMOVÁ, Marie. Fonetika a fonologie: Slovní přízvuk. In: [online]. Brno, 2007 [cit. 2014-04-16].

Dostupné z: <http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/fonetika/materialy/ch07s02.html>